

Rapport van deputaten eenheid gereformeerde belijders

Inhoud

1. Inleiding
  2. Verslag
    - 2.1. Plaatselijk
      - 2.1.1 Enquête plaatselijke samenwerking
      - 2.1.2 Verslag DOE
    - 2.2 Classicaal/regionaal
    - 2.3 Kerkgemeenschappen
      - 2.3.1 GKv
      - 2.3.2 NGK
      - 2.3.3 vGKN
      - 2.3.4 GB binnen PKN
      - 2.3.5 HHK
      - 2.3.6 GG
      - 2.3.7 Tripartiet Overleg
    - 2.4 Bovenkerkelijk overleg
      - 2.4.1 COGG
      - 2.4.2 Vijfkerkenoverleg
      - 2.4.3 Nationale Synode
      - 2.4.4 Raad van Kerken
  3. Evaluatie en voorstellen
    - 3.1 Hoofdpijnen
      - 3.1.1 Plaatselijk
      - 3.1.2 Regionaal/classicaal
      - 3.1.3 Kerkverbanden
      - 3.1.4 Bovenkerkelijk
    - 3.2 Impasse
      - 3.2.1 Oplossingsrichtingen
- Bijlage 1: Enquête
- 5 Bijlage 2: Verklaring van verbondenheid Nationale Synode
- Bijlage 3: Rapport DOE

1. Inleiding

- 10 Leden van het deputaatschap voor eenheid van gereformeerde belijders zijn: prof.dr. M. den Heijer (voorzitter), ds. D. van der Zwaag (secretaris), ds. J.W. Ester, prof.dr. ir. J.A. Pals, ds. G.R. Procee, T. van Staveren, ds. A.C. Uitslag en ds. A.G.M. Weststrate.

- 15 Als deputaatschap kregen we te maken met het onverwacht terugtreden van onze voorzitter, ds. W. van 't Spijker, die jarenlang zich voor ons deputaatschap heeft ingezet. We zijn dankbaar dat ons lid prof.dr. M. den Heijer als nieuwe voorzitter wilde gaan fungeren.

Om ons werk zo efficiënt mogelijk te doen, is besloten om het deputaatschap in een aantal secties te verdelen. Dit heeft als voordeel dat ieder lid zich gericht bezig houdt met slechts

een aantal kerken of instanties waarmee we contact onderhouden. Het beperkt ook het aantal vergaderingen dat ieder lid moet bijwonen. Uiteraard wordt het verloop van de contacten tijdens algemene vergaderingen met elkaar gedeeld en wordt ook gezamenlijk de strategie bepaald.

5

In het voorliggende rapport hebben we de opdrachten vanuit de GS gegroepeerd naar de diverse geledingen waarin het zoeken naar eenheid plaats vindt: op plaatselijk niveau, op classicaal/regionaal niveau, bilateraal en bovenkerkelijk.

Onder plaatselijk niveau rapporteren we over het werk van het Deputaten Overleg Eenheid (DOE). Ook geven we hier de resultaten weer van de enquête die we hebben gehouden. De opdracht tot deze enquête was vanuit de synode gericht op contacten op plaatselijke niveau met de Hersteld Hervormde gemeenten, maar is door ons deputaatschap verbreed naar contacten met gemeenten van andere kerkverbanden.

De synode van 2016/2017 (verder aangeduid als GS 2016) heeft gevraagd om aanpassing van bijlage 8 K.O. Uw deputaten geven hiervoor in deze rapportage nog geen voorstellen. Dit hangt samen met de impasse die al door de GS 2016 is aangeduid en in de afgelopen periode versterkt lijkt te zijn. In het laatste deel van dit rapport wijzen we mogelijke wegen om uit deze impasse te komen. Afhankelijk daarvan zullen ook aanpassingen in bijlage 8 K.O. gemaakt kunnen worden.

20

2. Verslag

2.1 Plaatselijk

2.1.1 Enquête

25

Besluit GS 2016:

1. *'de aard en de omvang van de plaatselijke contacten met de Hersteld Hervormde Kerk inzichtelijk te maken' (Acta, art. 212, lid 2);*
2. *'te onderzoeken hoe plaatselijke kerkenraden (CGK) zich vergewissen of een predikant uit de Protestantse Kerk in Nederland die men wil uitnodigen, zich in de uitoefening van zijn ambt verbonden heeft aan de gereformeerde belijdenissen' (Acta, art. 233, lid 3);*
3. *'door middel van een vragenlijst voor een verslag naar art. 41 K.O. actief te inventariseren welke positieve ervaringen of welke bezwaren er plaatselijk zijn met betrekking tot samenwerking met andere kerkverbanden en deze informatie te verwerken in de door de synode gevraagde bezinning en ontwikkeling van beleid' (Acta, art. 216, lid 2).*

30

35

Doel

40

Deputaten eenheid hebben besloten om voor de uitvoering van bovenstaande opdrachten een enquête op te stellen, die verzonden wordt naar alle kerken. Deputaten hebben ervoor gekozen deze inventarisatie te verbreden en hierbij alle contacten met andere kerkgenootschappen te betrekken. Op deze wijze ontstaat er een totaalbeeld van de contacten, die CGK-gemeenten hebben.

45

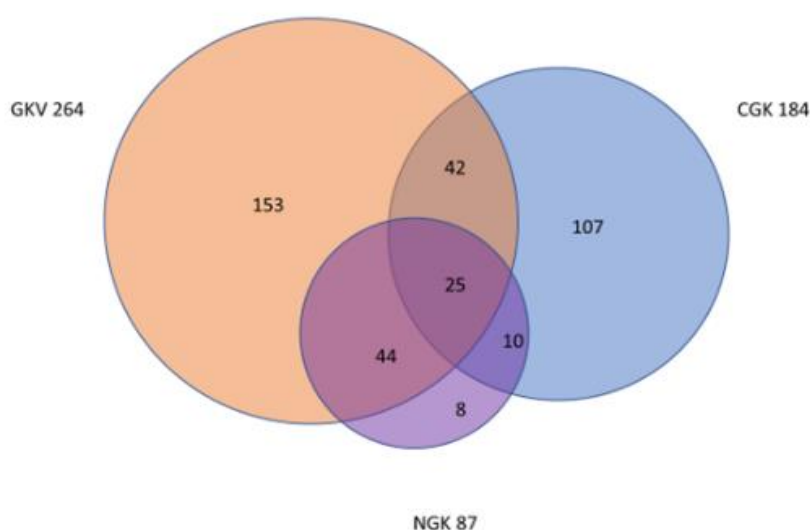
Respons

Uiteindelijk hebben 155 gemeenten gereageerd en hebben 30 gemeenten niet gereageerd. Dat betekent een responspercentage van 84%. Dit responspercentage is hoog. De verdeling van responspercentage over de verschillende vormen van nauwer samenleven is

gelijkmatig. Dat maakt de uitkomsten van de enquête representatief voor het gevoelen in de kerken aangaande de samenwerking met andere kerkverbanden¹.

Nauwer samenleven ²	Aantal ¹			ingevuld	%	5
Met NGK	10 ³	5%		10	100%	
Met GKv	42	23%		32	76%	
Met NGK + GKv	25	14%		20	80%	
Geen	108	58%		93	86%	
Totaal	185			155	84%	

Tabel 1: Aantal gemeenten met vorm van nauwer samenleven met respons op enquête

Figuur 1: Aantal gemeenten met vorm van nauwer samenleven

Contacten met de HHK

- 15 In geografisch opzicht verschilt de kerkelijke kaart van de CGK en de HHK sterk. In meer dan de helft van de responderende gemeenten bevindt zich geen HHK in de nabije omgeving. Daardoor is in algemene zin de HHK geen natuurlijke partner voor het aangaan van een vorm van kerkelijk samenspreken. Daarnaast zijn er kerkenraden, die al samenwerken met de GKv of NGK. Daardoor is er geen behoefte/prioriteit om
- 20 samenwerking te zoeken met de HHK. Een andere genoemde reden, waardoor er geen contact wordt gezocht met een HHK is een verschil in geestelijke ligging. Ook de pijn rond de breuk van 2004 is voor sommige kerkenraden reden om bij het aangaan van kerkelijke contacten geen keuze te willen maken tussen de plaatselijke HHK of GB-gemeente. In tenminste 21 gemeenten is al wel eens een HHK-predikant voorgegaan.

25

Contacten met de GB binnen de PKN

In de nabije omgeving van zo'n twee derde van de responderende gemeenten bevindt zich een GB-gemeente. In zo'n 40 procent van die gemeenten, 37 in getal, is er een kerkelijk contact met die GB-gemeente. Redenen om geen contact te leggen zijn o.a. de contacten

¹ De volledige onderzoeksresultaten staan in de bijlage achter het deputatenrapport

² Bron: Jaarboek CGK 2018

³ Inclusief 1 gemeente die nauwer samenleven kent met NGK en PKN

met andere kerkgenootschappen, een verschil in geestelijke ligging of gevoeligheden rond de breuk uit 2004.

In tenminste 39 gemeenten is al wel eens een GB-predikant voorgegaan. In alle gemeenten waar een GB-predikant voorgaat, vergewist een kerkenraad zich ervan dat de uitgenodigde predikant zich verbonden weet met de gereformeerde belijdenis. De wijze waarop dit gebeurt is verschillend. Sommigen beluisteren een predikant via internet, andere maken gebruik van kennis uit hun netwerk of laten dit over aan de preekvoorzener of de eigen predikant.

Contacten met Gereformeerde Kerk vrijgemaakt

De GKv is in geografisch opzicht een natuurlijke partner voor het aangaan van een vorm van kerkelijk samenspreken. In de nabije omgeving van bijna 80 procent van de responderende gemeenten bevindt zich een GKv. In twee derde van die gemeenten -76 in getal- is er een vorm van kerkelijk contact, waarbij een hoge mate van geestelijke verbondenheid wordt ervaren. In minstens een derde deel van de CGK is al wel eens een GKv-predikant voorgegaan.

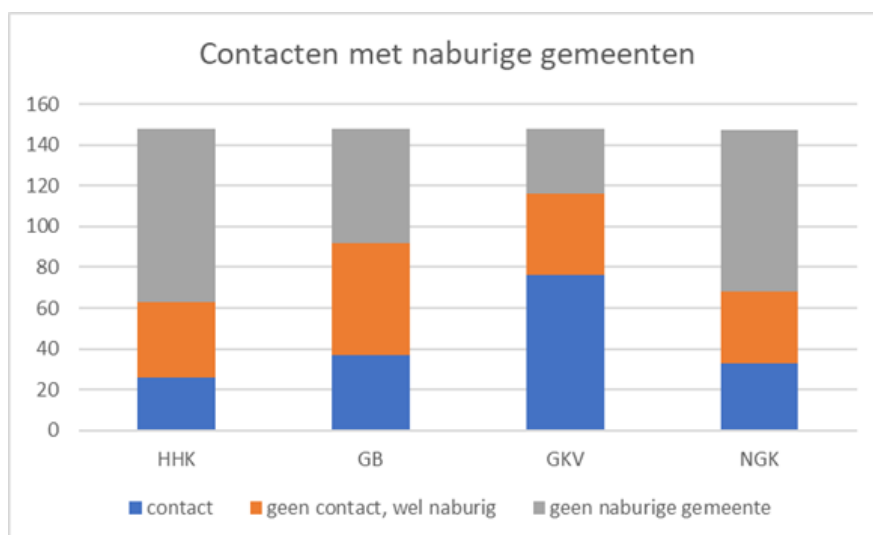
Dertig procent van de responderende kerkenraden - 47 in getal- geven aan geen zorgen te hebben over de ontwikkelingen binnen de GKv . De meeste van deze gemeenten hebben ook kanselruil met de GKv . Veelal ervaren deze kerkenraden wel in toenemende mate moeite en spanning ervaren vanwege de divergerende besluitvorming tussen de GS van de GKv en CGK.

Reden om geen contact te leggen met de GKv is meestal een gebrek aan geestelijke verbondenheid. De ontwikkelingen binnen de GKv baart meer dan de helft van de responderende kerkenraden -87 in getal- zorgen. Deze zorgen richten zich op: prediking, Schriftgezag, hermeneutiek, vrouw in het ambt, homoseksualiteit, gemeentebeschouwing, levensstijl.

Contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken

De NGK is van de onderzochte kerkgenootschappen de kleinste. In de nabije omgeving van minder dan de helft van de responderende gemeenten bevindt zich een NGK-gemeente. In bijna de helft van die gemeenten - 33 in getal- is er een kerkelijk contact met de NGK. Vanuit deze kerkenraden wordt in toenemende mate moeite en spanning ervaren vanwege de divergerende besluitvorming tussen de GS van de NGK en CGK.

Reden om – waar mogelijk geen contact te leggen met de NGK is meestal een gebrek aan geestelijke verbondenheid. De ontwikkelingen binnen de NGK baart meer dan de helft van de responderende kerkenraden zorgen. De zorgen richten zich op: prediking, vrouw in het ambt, homoseksualiteit.

Figuur 2: De figuur geeft weer het aantal CGK-gemeenten met in de nabijheid een gemeente vanuit Hersteld hervormde kerk (HHK), gereformeerde bond binnen de PKN (GB), gereformeerde kerken vrijgemaakt (GKv) en Nederlands Gereformeerde kerk (NGK), met blauw aangegeven of er contact op kerkenraadsniveau is.

5

2.1.2 DOE

Besluit GS 2016 t.a.v. DOE:

1. *het werk van de DOE-groep – regelgeving, advisering en bezinning – te continueren;*
- 10 2. *het ‘Model voor plaatselijke regeling voor de roeping van een predikant’ in een samenwerkingsgemeente te aanvaarden.*

Deputaten overleg eenheid (DOE) vormen een werkgroep vanuit deputaatschap eenheid van gereformeerde belijders in Nederland (DEGB) van de CGK, deputaten kerkelijke eenheid (DKE) van de GKv en Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken (CCS) van de NGK. Deze werkgroep is in het leven geroepen met het oog op de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten en houdt zich bezig met regelgeving, advisering en bezinning in het kader van een groeiende eenheid.

Er wordt regelmatig gerapporteerd aan DE, DKE en CCS. Deze leggen op hun beurt de rapportage over een synodale periode weer op de tafel van de betreffende GS of LV. Dit DOE-rapport is als bijlage 3 bijgevoegd.

Het spreekt voor zich dat DOE de belangen behartigt van de samenwerkingsgemeenten. Deputaten hebben echter de belangen van alle christelijke gereformeerde kerken op het oog. Er zijn dus soms verschillende belangen en we hebben gemerkt dat daardoor binnen DOE het gevoel kan ontstaan dat de voortgang van het proces gefrustreerd wordt, terwijl deputaten op hun beurt teleurgesteld raakten over het feit dat er binnen DOE voor de breedte van de christelijke gereformeerde kerken te weinig oog is.

30 *Knelpunten*

In het voorjaar van 2018 heeft DOE een vergadering belegd voor alle als CGK, GKv en NGK samenwerkende gemeenten en daar is duidelijk gemaakt op welke punten het voor hen knelt. Dat betreft bijv. het feit dat afgevaardigden uit een samenwerkingsgemeente op een classisvergadering niet dezelfde rechten hebben als andere afgevaardigden. En het feit dat er in samenwerkingsgemeenten geen ruimte bestaat voor het openstellen van ambten voor zusters, iets wat wel het geval is binnen de GKv en de NGK. U vindt een uitgebreid verslag in de bijlage.

Divergerende kerkorden

40 Hoe te handelen in samenwerkende en samenwerkingsgemeenten wanneer besluiten van beide kerkverbanden divergeren?

In 2013 aanvaardde de GS (Acta art. 166 over DOE) het complete model voor de vorming van een samenwerkingsgemeente. In dat model is bepaald onder 5b: ‘Besluiten van meerdere vergaderingen van elk van de kerkverbanden worden als bindend aanvaard. Bij onderlinge strijdigheid zoekt de kerkenraad een weg die de opbouw en de eenheid van de gemeente dient, en die zoveel mogelijk recht doet aan de bedoeling van alle besluiten. Hij legt zijn beslissing ter acceptatie voor aan de classis van het kerkverband dat het besluit nam waarvan afgeweken wordt’.

Nieuw ‘Model Samenwerkingsovereenkomst’

DOE heeft in de afgelopen tijd hard gewerkt aan een update van het model Samenwerkingsovereenkomst. In de bijlage vindt u een vernieuwde versie. De belangrijkste wijziging ligt in artikel 4c en 4d. Dit gaat over hoe te handelen in geval van divergerende besluiten. De classis dient te beoordelen of een gemeente die van (door
5 meerdere vergaderingen) genomen besluiten wil afwijken, deel kan blijven uitmaken van het verband. Dat is de route die gewezen wordt.

In art. 185 van de Acta van de GS 2016 valt echter te lezen dat het besluit dat binnen een samenwerkingsgemeente de minst verstrekkende kerkorde vigeert, nog steeds van kracht
10 is.

Het zal duidelijk zijn dat de discrepantie tussen dit besluit en het aangenomen en nieuwe model van Samenwerkingsovereenkomst voor verwarring en misverstand zorgt. Aan het eind van deze rapportage worden er drie mogelijke oplossingsrichtingen gewezen. Wanneer daaruit een keuze is gemaakt, zal duidelijk worden welk van beide (minst ver
15 strekkende kerkorde of route 4c en 4d uit de Samenwerkingsovereenkomst) als leidend beschouwd dient te worden.

2.2 Classicaal/regionaal

20 *Besluit GS 2016 t.a.v. conventmodel:*

1. *te blijven participeren in het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) (zie 3.4.1);*

2. *uit te spreken dat het conventmodel een geschikt instrument kan zijn om de eenheid onder gereformeerde belijders te bevorderen;*

25 3. *deputaten op te dragen:*

a. het conventmodel nog meer concreet en praktisch uit te werken met inachtneming van de aandachtspunten a. tot en met e. uit het rapport van de desbetreffende synodale commissie van onderzoek en rapport;

30 *b. de classes te benaderen met de vraag om – in iedere particuliere synode – tot een pilot met betrekking tot het conventmodel te besluiten;*

c. hierover te rapporteren aan de generale synode van 2019.

Sinds de synode van 2013 hebben deputaten meer aandacht gegeven aan het conventenmodel, dat in samenwerking met het COGG is ontwikkeld. In de verschillende
35 bilaterale contacten hebben deputaten, ook in de afgelopen jaren, hier steeds aandacht voor gevraagd. Deputaten hebben de uitleg bij het conventenmodel eenvoudiger, praktischer, concreter en toegankelijker gemaakt. Er is aan vier classes gevraagd om mee te doen aan een pilot om te zien of het conventenmodel in de toekomst een mogelijkheid biedt om tot bredere kerkelijke contacten te komen. De classes Amersfoort, Den Haag, Dordrecht en
40 Leeuwarden zijn gevraagd om met deze pilot mee te doen. Alle classes hebben geantwoord hier niet aan mee te werken.

Zij geven de volgende overwegingen:

45 Ons classicaal ressort is zo groot en bevat zoveel kerken van diverse verbanden dat het eenvoudig weg niet te doen is deze rondom één tafel te krijgen. Er werden grote vragen gezet bij de zin van het geheel. Het werd vooral ervaren als een extra vergadering bij de veelheid van vergaderingen en overleggen die er al zijn. De meerwaarde werd niet gezien en de hoeveelheid werk daarmee bij voorbaat als vergeefs ingeschat. Het organiseren van

een convent werd ervaren als overbodig. Plaatselijk zijn er vele en vaak goede contacten. De voorkeur gaat er naar uit deze verder uit te bouwen en een ‘tussenlaag’ is hiervoor niet nodig.

5 Aan de ene kant juicht de classis een dergelijk contact tussen gereformeerde belijders toe: we moeten als kerken met elkaar in gesprek zijn en blijven. Maar aan de andere kant schrikt de organisatie van een convent af. Een dergelijke bijeenkomst vraagt veel voorbereiding. Bovendien vroeg de classis zich af of onderlinge ontmoeting, contact en herkenning echt tot stand kunnen komen in een dergelijk kader, waarbij afgevaardigden uit andere kerken aanschuiven bij een (brede) vergadering van een christelijk-gereformeerde classis. Zouden we niet eerst in een kleinere kring contact moeten zoeken, en daarnaar onderzoek doen?

15 Uiteindelijk was er bij de afgevaardigden onvoldoende draagvlak de mogelijkheden van een convent nader te onderzoeken. De vraag werd ook gesteld of het wel realiseerbaar is. Men is bang dat de classis zichzelf overvraagt en zoekt liever lokale verbindingen. De opmerking werd ook geplaatst dat dit dan een regionaal COGG wordt en daar is het instituut classis niet voor bedoeld.

Voorstel tot besluit

20 Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:
af te zien van verdere ontwikkeling en implementatie van het conventmodel.

2.3 Kerkgemeenschap

2.3.1 Gereformeerde Kerken vrijgemaakt

25

Besluit GS 2016 t.a.v. GKv:

1. *deputaten op te dragen om in het kader van het blijvend zoeken naar wegen die kunnen leiden tot de eenheid van de kerken van gereformeerd belijden in Nederland, samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven met de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt op plaatselijk niveau te blijven stimuleren en faciliteren;*
- 30 2. *deputaten op te dragen om door middel van een vragenlijst voor een verslag naar art. 41 K.O. actief te inventariseren welke positieve ervaringen of welke bezwaren er plaatselijk zijn met betrekking tot samenwerking met andere kerkverbanden en deze informatie te verwerken in de door de synode gevraagde bezinning en ontwikkeling van*
- 35 *beleid;*
3. *deputaten op te dragen om samen met de gereformeerd vrijgemaakte deputaten te zoeken naar wegen om op bovenplaatselijk niveau te spreken over de prediking met als doel om te bouwen aan onderling vertrouwen en begrip;*
- 40 4. *deputaten op te dragen zich blijvend te bezinnen op recente ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, deze ontwikkelingen te taxeren in het licht van de vraag of en zo ja, hoe een eventuele landelijke organisatie van beide kerkverbanden in de toekomst vorm moet krijgen en daarbij ook verder te kijken dan alleen de contacten tussen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de Christelijke Gereformeerde Kerken;*

5. *deputaten aan te bevelen om ook in de toekomst inhoudelijke onderwerpen die zowel de Hersteld Hervormde Kerk als de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de Christelijke Gereformeerde Kerken aangaan te bespreken in een tripartiet overleg.*

Werkwijze

- 5 Deputaten hebben in de afgelopen periode zes keer vergaderd met het deputaatschap DKE van de GKv. De ontwikkelingen binnen de GKv waren het belangrijkste gespreksonderwerp. Daarbij is ook uitvoerig doorgesproken over de gevolgen, die deze ontwikkelingen kunnen hebben voor het onderlinge samenwerken en samenspreken.

Algemeen

- 10 Voor deputaten lag in het contact met de GKv het accent op de uitvoering van de opdrachten 2 en 4.
Opdracht 1 is eigenlijk ‘staand beleid’. Hieraan wordt gehoor gegeven door o.a. participatie van deputaten in DOE en door tijdens de gesprekken met GKv-deputaten dit onderwerp aan de orde te stellen.
- 15 Vanwege de uitvoerige gesprekken over de recente ontwikkelingen binnen de GKv en vanwege het feit dat het in de vorige periode uitvoerig aan de orde is geweest, heeft het gesprek over de prediking – zoals verwoord in opdracht 3 – deze periode geen prioriteit gekregen.
- 20 *Bezinning op recente ontwikkelingen binnen de GKv (opdracht 4a)*
De GKv is anno 2019 een kerkverband in beweging. Drie belangrijke bewegingen willen deputaten onder uw aandacht brengen.

Proces eenwording GKv-NGK

- 25 Eind 2017 werd in een gezamenlijke vergadering van de GKv en de NGK aan een regiegroep de opdracht gegeven om het proces tot eenwording van de beide kerken in goede banen te leiden. Het streven is dat de twee kerkverbanden in 2023 zijn gefuseerd. Deputaten merken op, dat deze naderende eenwording beslist een verandering met zich mee zal brengen in de samenwerking en het nauwer kerkelijk samenleven met deze
- 30 fusiekerk, zowel op landelijk als op plaatselijk niveau. Deputaten vernemen graag van de synode wat in deze van haar wordt verwacht.

Openstelling ambten voor vrouwen

- 35 Een andere beweging binnen de GKv was de besluitvorming rondom ‘man/vrouw en ambt’ (MVEA). Waar in het verleden het ambt enkel was weggelegd voor mannen heeft de GKv-synode uitgesproken, dat ‘er Schriftuurlijke gronden’ zijn om de ambten ook open te stellen voor vrouwen⁴. Over dit synodale besluit is tijdens de ontmoetingen met de GKv-deputaten uitgebreid gesproken. Juist omdat het GKv-besluit van 2017 divergeert met het CGK-besluit van 1998, waar werd uitgesproken ‘dat uit het geheel van het spreken van de
- 40 Heilige Schrift duidelijk is dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt’.

- Deputaten hebben enerzijds geconstateerd, dat binnen de GKv verschillend gedacht wordt over hun synodebesluit. Een aantal GKv-kerkenraden hebben hiertegen bezwaar ingediend
- 45 vanwege dit in hun ogen ‘onschriftuurlijke en niet gereformeerde besluit’. Anderzijds beseffen deputaten dat binnen de CGK ook verschillend gedacht wordt over ‘man/vrouw en ambt’. In de gesprekken dienden voor uw deputaten de synodale uitspraken echter als uitgangspunt en niet de verschillende minderheidsstandpunten in beide kerkverbanden.

---

⁴ De precieze tekst van dit besluit is te vinden op de website www.gkv.nl

- Deputaten menen dat het niet haar taak is het GKv-besluit MVEA inhoudelijk te beoordelen en een theologisch gesprek rond ‘Vrouw in het ambt’ met GKv-deputaten te voeren. Voor deputaten is het CGK-besluit van 1998 in deze leidend en bepalend. Daarin
- 5 wordt een ander standpunt ingenomen dan het GKv-besluit MVEA. De standpunten van beide kerkverbanden zijn duidelijk vastgelegd in de daarvoor opgestelde notities. Voor deputaten is het wel de vraag welke consequenties de divergerende besluitvorming heeft voor het kerkelijk samenwerken, samenspreken en samenleven. Daartoe hebben deputaten onder andere de volgende vragen gesteld aan de GKv-deputaten:
- 10 - waarom is dit besluit genomen terwijl u weet dat dit binnen de CGK moeilijk valt?;
- meent u met dit besluit binnen de bandbreedte van Schrift en belijdenis te zijn gebleven?;
- in hoeverre is dit besluit ingegeven door een nieuwe hermeneutiek?- Dit besluit brengt moeiten teweeg in samenwerkende en samenwerkingsgemeenten. Hoe vindt u dat
- 15 daarmee moet worden omgegaan?

Hermeneutiek

- De gesprekken, waarin bovenstaande punten aan de orde kwamen, waren intensief en verliepen moeizaam. Concrete antwoorden op bovenstaande vragen zijn niet altijd
- 20 gegeven, al kwamen alle vragen gaandeweg de gesprekken wel aan de orde. Tijdens één van deze gesprekken heeft de voorzitter van de GKv-synode, ds. M. Oosterhuis, uitleg gegeven over de achtergronden van dit besluit. Hij verklaarde dat naar zijn mening er geen sprake is van een niet-gereformeerde Schriftopvatting of van een nieuwe hermeneutiek, die tot dit besluit zouden hebben geleid. Middels een schrijven heeft hij zijn standpunt later
- 25 nog eens onderbouwd. Hij schrijft o.a., dat ‘het in rekening brengen van de heilshistorische of de culturele context van allerlei schriftgegevens van alle tijden is, ook als het niet expliciet wordt verantwoord’.

- Voor een deel van uw deputaten was deze uitleg overtuigend. Een ander deel is van
- 30 mening, dat het wel degelijk een afwijking is van de gereformeerde Schriftbeschouwing. Het GKv-besluit MVEA staat naar de overtuiging van deze deputaten niet op zichzelf. Er wordt een relatie gezien met ontwikkelingen aan de TUK t.o.v. de hermeneutiek. Concreet valt dan te denken aan de uitgave ‘Gereformeerde Hermeneutiek Vandaag’.⁵

- 35 *Inventarisatie positieve ervaringen of bezwaren bij samenwerking met GKv (opdracht 2)*
Voor de uitvoering van deze opdracht hebben deputaten een enquête opgesteld, die verzonden is naar alle kerken.⁶

Positieve ervaringen

- 40 Binnen de CGK is de GKv het kerkverband, waarmee er de meeste contacten zijn op kerkenraadsniveau. In dit contact wordt in zeer hoge mate een geestelijke verbondenheid ervaren. Wanneer er sprake is van kanselruil op plaatselijk niveau is de waardering voor de prediking van de GKv-predikant over het algemeen positief.
- 45 In dertig procent van de responderende gemeenten – 46 in totaal – is er geen zorg over de ontwikkelingen binnen de GKv. Meer dan tien van deze gemeenten ervaren ook meer affiniteit met de plaatselijke GKv dan met het landelijk verband van de CGK.

⁵ Ad de Bruijne en Hans Burger (red) *Gereformeerde hermeneutiek vandaag-Theologische perspectieven*, Theologische Universiteit Gereformeerde Kerken, TU-bezinningsreeks, nr. 18, 2017, Barneveld.

⁶ Elders in het rapport worden werkwijze en resultaten van deze enquête uitgebreid weergegeven.

Vanuit de CGK-gemeenten, die contact hebben met een GKv-gemeente worden zorgen geuit over het eigen kerkelijke leven. Het gevoelen leeft dat het interne gesprek minder plaatsvindt en men elkaar de ruimte niet meer geeft. De besluitvorming op de GS van de CGK wordt hier en daar ervaren als ‘een rem op de geloofsgroei en roeping en taak van de kerk’. Gewezen wordt op de besluiten over de GTU, vrouw in het ambt, dans en drama, homoseksualiteit en afvaardiging niet-CGK ambtsdragers naar de classis. Ook wordt er huns inziens te weinig rekening gehouden met de specifieke situatie, waarin samenwerkingsgemeenten zich bevinden.

10 *Bezwaren*

Bijna zestig procent van de responderende gemeenten – 87 in totaal – heeft zorgen over de ontwikkelingen binnen de GKv. Deze zorgen richten zich op de prediking, hermeneutiek en Schriftgezag, opvatting rond homoseksualiteit, toenadering tot NGK, Bijbelse waarden en normen, gemeentebesouwing.

15

Deze kerkenraden wijzen erop, dat de besluitvorming op de GS van de CGK en de GKv divergeert. Dat voedt huns inziens de interne verdeeldheid en spanning binnen de CGK, omdat samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten een bepaalde ruimte opeisen, die er binnen de GKv wel is, maar niet binnen de CGK.⁷

20

Taxatie recente ontwikkelingen in het licht van kerkelijke eenheid (opdracht 4b)

Internationaal

Internationaal heeft het MVEA-besluit veel stof doen opwaaien. Verschillende kerkverbanden die een zusterrelatie hebben met de GKv hebben deze inmiddels verbroken vanwege het MVEA-besluit. Dat zijn o.a. de Free Reformed Churches of Australia, de Reformed Presbyterian Church of Northern Ireland, de Reformed Church in the United States en de United Reformed Churches of North America. De Canadian Reformed Churches, de GKv-zusterkerken in Canada, koersen ook aan op het verbreken van de contacten met de GKv.

30

Landelijk

De GKv-deputaten hebben in een schrijven aan uw deputaten hun zorgen geuit over het onderlinge samenspreken en samenwerken. Ze wijzen op synodale besluiten van de CGK, die een zekere afstand tot zowel de NGK als de GKv markeerden. Het zet naar hun beleving de ontspannen onderlinge omgang nu onder spanning. Ze vrezen met name voor de gevolgen hiervan voor de samenwerkingsgemeenten. In hun schrijven roepen ze uw deputaten en uw synode op om elkaar vast te houden en te blijven vertrouwen.

35

Uw deputaten zien ook op meerdere vlakken divergentie tussen de CGK en de GKv. Dat geldt niet alleen het MVEA-besluit, maar ook het GTU-besluit of standpunten inzake homoseksualiteit. Uw deputaten hebben middels een schrijven richting GKv-deputaten aangegeven eveneens vervuld te zijn met grote zorg. Zorg die echter wel tweeledig is. Enerzijds, dat samenwerkende en samenwerkingsgemeenten voor een keuze kunnen worden gesteld, die ze niet willen maken. Anderzijds de vrees, dat door ruimte te bieden aan ruimere opvattingen rond ‘vrouw en ambt’er Schriftuurlijke grenzen worden overschreden en het gereformeerde karakter van onze kerken wordt aangetast.

45

⁷Dit is gebleken in Arnhem, waar de kerkenraad ervoor koos de ambten open te stellen voor vrouwen. In eerste instantie heeft de classis Apeldoorn dit overgenomen, maar –mede onder druk van ontstane commotie– later ook weer teruggedraaid.

Deputaten constateren dat er binnen de eigen kerken grote spanning is ontstaan. Een smaldeel – ongeveer een derde deel – wil meer ruimte met het oog op de contacten met de GKv/NGK. Voor iets meer dan de helft van de gemeenten is dit echter een brug te ver. Deputaten zien graag dat u als synode een uitspraak doet over wat de divergentie met
 5 betrekking tot het MVEA-besluit betekent voor het niveau waarop samenspreking met de GKv plaatsvindt (naar bijl. 8 of 8a K.O.) en wat de consequenties ervan zijn voor de samenwerkingsgemeenten. In het laatste hoofdstuk van deze rapportage geven deputaten mogelijke oplossingsrichtingen aan.

10 2.3.2 Nederlands Gereformeerde Kerken

Besluit GS 2016 t.a.v. NGK:

1. *deputaten op te dragen de gesprekken met de Nederlands Gereformeerde Kerken op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis, voort te zetten;*
- 15 2. *te erkennen dat het in principe aanspreekbaar-zijn op de belijdenis van de ambtsdragers binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken en de binding aan het Akkoord van kerkelijk samenleven en landelijke afspraken geen geschilpunten hoeven te zijn voor het toepasbaar verklaren van bijlage 8 K.O.;*
- 20 3. *dat op basis van de door de generale synode van 2013 geformuleerde mogelijke geschilpunten ten aanzien van ‘kinderen aan het heilig avondmaal’, ‘vrouw en ambt’ en ‘visie op en wijze van omgaan met homoseksualiteit’ geconstateerd moet worden dat bijlage 8 K.O. niet van toepassing kan zijn op de Nederlands Gereformeerde Kerk;*
- 25 4. *uit te spreken dat ten aanzien van de gemeenten waar geen kinderen aan het heilig avondmaal worden toegelaten, waar geen vrouwelijke ambtsdragers dienen en waar de visie op en de wijze van omgaan met homoseksualiteit strookt met de uitspraken van onze generale synode, een vorm van kerkelijk samenleven naar analogie van bijlage 8A K.O. mogelijk zou moeten zijn;*
- 30 5. *deputaten op te dragen naar analogie van bijlage 8A K.O. een bijlage te ontwerpen voor de Nederlands- gereformeerde gemeenten waarvoor geldt wat in het voorgaande punt 4 is uitgesproken;*
- 35 6. *te onderzoeken of situaties van missionair belang ook in het algemeen reden zouden kunnen zijn bijlage 8 K.O. van toepassing te verklaren op de relatie met een plaatselijke Nederlands-gereformeerde kerk, en zo ja, in samenspraak met deputaten evangelisatie te bepalen welke toetsingscriteria gelden voor het bepalen van een situatie van missionair belang.*

De gesprekken zijn voortgezet zoals opgedragen. Door de lange duur van de vorige GS is de intersynodale periode kort en zijn er relatief weinig contact momenten geweest.

In de ontmoeting met de afvaardiging van de NGK is gesproken over de besluitvorming op onze vorige GS (o.a. ten aanzien van de GTU, afvaardiging van niet CGK-ambtsdragers en
 40 de vrouw in het ambt). Hierover is onvrede ontstaan in de samenwerkingsgemeenten. Tijdens de DOE vergaderingen komt dit ook aan de orde. Men ervaart o.a. dat men niet verder kan in de eigen besluitvorming, gehinderd door de CGK besluiten.

Tevens is gesproken over de ontwikkelingen binnen de NGK, onder meer inzake de toenadering tot de GKv. Een fusie tussen NGK en GKv lijkt reëel in de nabije toekomst.
 45 Voorgesteld wordt in verband daarmee de vergaderingen met ons deputaatschap, dat van de GKv en van de NGK samen te gaan voegen tot één overleg.

De NGK en GKv willen aanspreekbaar zijn op de gereformeerde belijdenis. Op basis van de door de generale synode van 2013 en 2016 geformuleerde mogelijke geschilpunten ten aanzien van 'kinderen aan het heilig avondmaal', 'vrouw en ambt' en 'visie op en wijze van omgaan met homoseksualiteit' is echter geconstateerd dat bijlage 8 K.O. niet van toepassing kan zijn op de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Ten aanzien van die gemeenten binnen de NGK waar geen kinderen aan het heilig avondmaal worden toegelaten, waar geen vrouwelijke ambtsdragers dienen en waar de visie op en de wijze van omgaan met homoseksualiteit strookt met de uitspraken van onze generale synode, is een vorm van kerkelijk samenleven naar bijlage 8A K.O. mogelijk.

Voorstel tot besluit

Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:

1. deputaten op te dragen de gesprekken met de Nederlands Gereformeerde Kerken op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis, voort te zetten;
2. dit te doen in gezamenlijkheid met de afvaardiging van de GKv.

2.3.3 Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland

Besluit GS 2016 t.a.v. vGKN:

1. deputaten op te dragen het gesprek met de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland aan te gaan om te onderzoeken of er een vorm van nauwer kerkelijk samenleven mogelijk is naar analogie van bijlage 8A K.O.;
2. deputaten op te dragen van deze gesprekken verslag uit te brengen en voorstellen te doen aan de volgende synode.

Een delegatie van deputaten eenheid heeft tweemaal vergaderd met een delegatie van de vGKN. De gesprekken waren positief en constructief. Deputaten hebben geconcludeerd is dat de vGKN voluit wil staan op de grondslag van Schrift en belijdenis.

Een punt van bespreking was de positie van vrouwelijke ambtsdragers, zoals die in de vGKN bestaan als erfenis van de voorgeschiedenis. Aangegeven wordt dat de betreffende zusters niet uit hun ambt worden ontheven, maar er worden geen nieuwe zusters in de ambten aangesteld.

De vGKN zijn kerken, die voortkomen uit de Ger. Kerken in Nederland, maar in 2004 niet meegegaan zijn naar de PKN. Zij hebben dit onderbouwd in hun nota Bouwstenen. De delegatie van de vGKN spreekt uit dat men ervan uitgaat dat bij een vorm van nauwer kerkelijk samenleven kan worden afgesproken dat bij het voorgaan van een CGK-predikant binnen de vGKN geen vrouwelijke ambtsdragers dienst doen. Onder die voorwaarde willen deputaten voorstellen om een kerkelijke relatie aan te gaan met dit kerkverband.

Voorstel tot besluit

Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:

1. kerkelijk contact aan te gaan op basis van bijlage 8a K.O.

2.3.4 Gereformeerde Bond binnen de PKN

Besluit GS 2016 t.a.v. GB:

1. deputaten op te dragen het overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;

2. *deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te blijven bespreken hoe wij elkaar tot steun kunnen zijn in het bewaren en doorgeven van het gereformeerde erfgoed;*
3. *samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond en met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of en onder welke voorwaarden het mogelijk is een samenwerkingsgemeente te vormen met een gemeente van gereformeerd belijden binnen de Protestantse Kerk in Nederland;*
4. *deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.*

Op 12 september 2018 vond een ontmoeting plaats tussen het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond binnen de PKN en onze deputaten-

Tijdens deze ontmoeting werd teruggeblikt op de gang van zaken rond de GTU, waarbij ook de Gereformeerde Bond intensief betrokken was. Het uiteindelijke besluit werd met verdriet en teleurstelling vernomen. Lange tijd was er met name door de secretaris br. P.J. Vergunst veel energie in het proces gestoken.

Gelukkig zijn de verhoudingen niet verstoord geraakt, waardoor verder samenspreken moeilijker zou worden.

Op 16 januari 2019 vond een volgende ontmoeting plaats. De resultaten van de enquête (zie 2.1.1.) naar de aard en omvang van de plaatselijke contacten tussen onze kerken en de GB waren ter tafel. Het blijkt dat die contacten momenteel stabiliseren, d.w.z. noch toenemen, noch afnemen. Wanneer er sprake is van kanselruil, is dat meestal nadat kerkenraden elkaar hebben ontmoet waarbij er sprake was van geestelijke herkenning. Als er plaatselijk geen contact is, zijn er dikwijls wel plannen om dat te gaan leggen. In sommige gevallen wordt het contact bemoeilijkt door bepaalde omstandigheden, zoals bijv. het feit dat er sprake is geweest van (eenzijdig) grensverkeer.

Om het zoeken van contact te stimuleren, zal er mogelijk een schrijven uitgaan naar zowel CGK kerkenraden als die welke in het bestand van de GB opgenomen zijn.

Herkenning was er op het punt van de grote invloed die de zgn. tijdgeest op de gemeenteleden uitoefent. Wellicht dat we elkaar kunnen ondersteunen in het zoeken naar wegen om die te weerstaan.

Aan opdracht 3 van de GS 2016 om te onderzoeken samen met het hoofdbestuur van de GB en deputaten kerkorde en kerkrecht of en onder welke voorwaarden het mogelijk is een samenwerkingsgemeente te vormen met een gemeente van gereformeerd belijden binnen de PKN is nog niet voldaan. Wel komt dit punt zijdelings aan de orde tijdens het zgn. vijfkerkenoverleg (zie par. 2. 4. 2).

Deputaten ervaren de contacten als hartelijk en zinvol en zien ernaar uit de gesprekken met elkaar voor te zetten.

Voorstel tot besluit

Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:

1. deputaten op te dragen het gesprek met de GB voort te zetten;
2. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te blijven bespreken hoe wij elkaar tot steun kunnen zijn in het bewaren en doorgeven van het gereformeerde erfgoed;
3. samen met het hoofdbestuur van de GB en deputaten kerkorde en kerkrecht onderzoeken of en onder welke voorwaarden het mogelijk is een samenwerkingsgemeente te vormen van gereformeerd belijden binnen de PKN naar bijlage 8a K.O.

2.3.5 Hersteld Hervormde Kerk

Besluit GS 2016 t.a.v. HHK:

1. deputaten opdracht te geven om op basis van Schrift en belijdenis contact te blijven
5 onderhouden met de Hersteld Hervormde Kerk en in deze contacten zich met name op
de hoogte te stellen van de ontwikkelingen op het gebied van het jeugdwerk, het in
elkaars kerken voorgaan en het diaconaat;
2. deputaten op te dragen om samen met de commissie van de Hersteld Hervormde Kerk
10 te bespreken hoe plaatselijke kerken gestimuleerd en gefaciliteerd kunnen worden tot
het zoeken naar plaatselijke samenwerking volgens bijlage 8 K.O.;
3. deputaten op te dragen de aard en de omvang van de plaatselijke contacten met de
Hersteld Hervormde Kerk inzichtelijk te maken;
4. deputaten aan te bevelen om ook in de toekomst inhoudelijke onderwerpen die zowel
15 contacten met de Hersteld Hervormde Kerk als ook de Gereformeerde Kerken
vrijgemaakt raken tripartiet te blijven bespreken;
5. deputaten op te dragen aan de volgende synode verslag te doen van hun
werkzaamheden.

Door de lange duur van de vorige GS en de wijzigingen binnen het deputaatschap is er
tijdens de intersynodale periode slechts één bilaterale ontmoeting geweest. Wel zijn er
20 meerdere ontmoetingen geweest in het tripartiet overleg.

De volgende zaken zijn tijdens het bilaterale overleg aan de orde geweest:

1. het delen van wederzijdse zorgen m.b.t. de koers van de GKv. De CIC-HHK zal haar
synode voorstellen het tripartiet overleg te beëindigen en de bilaterale besprekingen
met de CGK te continueren en te versterken.
- 25 2. binnen de HHK leven er vragen over de gesprekken vanuit de CGK met de PKN-GB.
Dat ligt bij hen nog steeds erg gevoelig vanwege alles wat er is gepasseerd in 2004.
Tegelijk wordt erkend, dat wanneer de CGK de contacten met de GB zouden verbreken
dit niet zou betekenen dat er dan door de HHK gezocht zou worden naar kerkelijke
30 eenwording. Dat heeft deels te maken met de breedte van de CGK, zoals dit vanuit de
HHK wordt waargenomen.
3. er lijken meer CGK-predikanten in de HHK voor te gaan dan andersom. Dat kan ermee
te maken hebben, dat binnen de CGK geen predikantentekort is. De concrete omvang
van contacten met de plaatselijke HHK en het uitnodigingsbeleid van HHK-
predikanten is uitgezocht door middel van een enquête. De resultaten daarvan zijn
35 elders te vinden in dit rapport.

Voorstel tot besluit

Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:

1. deputaten opdracht te geven om op basis van Schrift en belijdenis contact te blijven
40 onderhouden met de Hersteld Hervormde Kerk en in deze contacten zich met name op
de hoogte te stellen van de ontwikkelingen op het gebied van het jeugdwerk, het in
elkaars kerken voorgaan en het diaconaat;
2. deputaten op te dragen om samen met de commissie eenheid van de Hersteld
Hervormde Kerk te bespreken hoe plaatselijke kerken gestimuleerd en gefaciliteerd
kunnen worden tot het zoeken naar plaatselijke samenwerking volgens bijlage 8 K.O.

2.3.6 Gereformeerde Gemeenten

Besluit GS 2016 t.a.v. Gereformeerde Gemeenten:

1. deputaten op te dragen het gesprek met het deputaatschap kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Gemeenten voort te zetten met het doel de tot nu gevonden herkenning vast te houden en actuele ontwikkelingen in kerk en samenleving gezamenlijk te bespreken;
2. deputaten op te dragen in de gesprekken aandacht te blijven geven aan de gezamenlijke basis in Schrift en belijdenis;
3. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

Beide deputaatschappen achten het zinvol om elkaar, ondanks de geconstateerde verschillen, periodiek te blijven ontmoeten. Dit vanuit een ambassadeursfunctie om elkaar op te scherpen en te zoeken naar mogelijkheden voor samenwerking waar mogelijk. In de afgelopen synodale periode heeft er 1 ontmoeting plaats gevonden. Er is gesproken over de wederzijdse stand van zaken m.b.t. de synodes. Andere punten die aan de orde zijn gekomen zijn; het conventmodel; COGG; Nationale Synode; op welke punten er samengewerkt wordt. Wat dit laatste punt betreft kunnen wij melden dat dit gebeurt tussen deputaten diaconaat, deputaten hulpverlening buitenland en binnen organisaties als Prisma en Helpende Handen. Afsproken is om elkaar om de twee jaar te ontmoeten.

Voorstel tot besluit

Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:

1. deputaten op te dragen het gesprek met het deputaatschap kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Gemeenten voort te zetten met het doel de tot nu gevonden herkenning vast te houden en actuele ontwikkelingen in kerk en samenleving gezamenlijk te bespreken;
2. deputaten op te dragen in de gesprekken aandacht te blijven geven aan de gezamenlijke basis in Schrift en belijdenis.

2.3.7 Tripartiet overleg

Ook in de afgelopen periode is er een aantal keren sprake geweest van een tripartiet overleg tussen afgevaardigden van de GKv, de HHK en onze kerken. Tijdens een van deze ontmoetingen heeft prof.dr. W. van Vlastuin een inleiding gehouden over de problematiek rond 'de vrouw in het ambt' en 'de hermeneutiek'. Er bleken grote verschillen van inzicht te bestaan, vooral tussen GKv enerzijds en HHK en CGK anderzijds. Al langere tijd was duidelijk dat er tussen de GKv en de HHK sprake is van grote cultuurverschillen, waarbij uw deputaten het gevoel hadden dat zij een brugfunctie vervulden. Later gaven de HHK-deputaten aan dat zij vanwege de grote mate van divergentie in inzichten en naar hun overtuiging afwijking van de gereformeerde Schriftbeschouwing bij de GKv, weinig perspectief zien in het voortzetten van dit overleg. Daarmee komt daaraan een einde, al betekent dit voor uw deputaten niet dat het gesprek met de GKv en de HHK nu stopt. Die gesprekken worden voortgezet, alleen nu op bilateraal niveau.

Voorstel tot besluit

Deputaten toe te staan het tripartiet overleg tussen GKv-HHK-CGK af te ronden.

2.4 Interkerkelijk

2.4.1 Contactorgaan Gereformeerde Gezindte

Besluit GS 2016 t.a.v. COGG:

- 5 1. *te blijven participeren in het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG).*

De deputaten Pals en van Staveren participeerden in de vergaderingen van het bestuur van het COGG. Br. Pals maakte deel uit van het dagelijks bestuur. Op deze vergaderingen kwamen verschillende onderwerpen aan de orde zoals: 500 jaar reformatie; de Nationale Synode 1618/1619; COGG en de sociale media.

Er werd elk jaar een COGG-conferentie belegd met thema's; 500 jaar Luther; Besluiten van de Nationale Synode 1618/1619; wat houdt Gereformeerd-zijn in. Er zijn ook twee conferenties voor studenten theologie georganiseerd.

15 Tevens is de verdere ontwikkeling van het conventenmodel ook tijdens de vergaderingen van het bestuur van het COGG neergelegd bij de participanten. Geconstateerd kan worden dat er weinig animo is om het conventenmodel via het COGG te implementeren.

20 In het bestuur van het COGG is een verandering gekomen: de voorzitter ds. P. van der Kraan en de secretaris drs. I.A. Kole zijn afgetreden. De nieuwe voorzitter is ds. J. Muller en drs. T. van der Schans is secretaris geworden.

Voorstel tot besluit

25 Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:

1. deputaten op te dragen te blijven participeren in het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte.

2.4.2 Vijfkerkenoverleg

30

Besluit GS 2016 t.a.v. vijfkerkenoverleg:

1. *de voorgestelde regeling voor wederzijdse bijzondere betrekkingen met de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerken, de voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland en de Protestantse Kerk in Nederland als zodanig niet te accorderen;*
- 35 2. *deputaten op te dragen de onder 6 in het rapport van synodale commissie van onderzoek en rapport genoemde bezwaren te bespreken in het Vijfkerkenoverleg of samen met de Protestantse Kerk in Nederland en binnen de genoemde kaders te zoeken naar een regeling die aansluit bij de bedoeling van bijlage 8A K.O.;*
- 40 3. *deputaten toe te staan incidenteel in het kader van de contacten met de Gereformeerde Bond contact te hebben met het moderamen van de Protestantse Kerk in Nederland;*
4. *uit te spreken dat contact met de Protestantse Kerk in Nederland ook los van de contacten met de Gereformeerde Bond is toegestaan als contact op een ander niveau dan het zoeken van eenheid op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde*
- 45 *confessie;*

5. *deputaten te laten onderzoeken hoe plaatselijke kerkenraden (CGK) zich vergewissen of een predikant uit de Protestantse Kerk in Nederland die men wil uitnodigen, zich in de uitoefening van zijn ambt heeft verbonden aan de gereformeerde belijdenissen;*
6. *deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.*

5

Het zgn. vijfkerkenoverleg omvat delegaties uit vijf kerken, met name de PKN, GKv, NGK, vGKN en CGK. Dit overleg is als volgt ontstaan: met de Ger. Bond in de PKN bestaat een regeling conform bijlage 8A van de K.O. Op verzoek van de GB hebben deputaten eenheid contact gezocht met het moderamen van de PKN. Toen is gebleken dat de PKN geen afspraak heeft met de CGK over het voorgaan van CGK predikanten in de PKN en omgekeerd. Daarom werd de wens geuit de bestaande regeling met de GB ook kerkelijk in te bedden en dus met de PKN als geheel een regeling te treffen. Op initiatief van het moderamen van de PKN is enkele jaren geleden het overleg hierover uitgebreid tot het vijfkerkenoverleg.

10

15

Concreet is door dit moderamen voorgesteld om te komen tot de in hun kerkorde bestaande regeling van bijzondere betrekkingen. Dit houdt in dat op plaatsen waar er geen PKN is, de leden als gastleden kunnen worden ondergebracht bij een van de vijf genoemde kerken. Ook houdt dit in dat er kanselruil kan plaatsvinden tussen iedere PKN gemeente en deze kerken. Wel kan daarbij opgemerkt worden dat een betrokken gemeente Schrift en belijdenis als criterium mag gebruiken bij een concrete toepassing. De NGK en de vGKN hebben ingestemd met het voorstel.

20

25

De GS 2016 heeft op dit voorstel negatief gereageerd. En wat kanselruil betreft, helaas kan dat niet geregeld worden met de PKN als geheel omdat de gemeenten zich niet alle verbinden aan de drie formulieren van enigheid. Ook de GKv heeft niet ingestemd en wil samen met de CGK blijven zoeken naar een mogelijke regeling.

30

Daarna zijn er opnieuw ontmoetingen tussen de delegaties van de vijf kerken geweest, waarbij de vraag op tafel lag: in hoeverre kunnen we met elkaar samenwerken? Welke criteria hanteert elk van de betrokken kerkverbanden in dat opzicht?

35

Dit gesprek is gaande en heeft nog niet tot concrete voorstellen geleid. Deputaten stellen voor om dit voort te zetten tot er een concrete en bruikbare regeling kan worden uitgewerkt conform de opdracht van de synode 2016 (besluitenboekje 2016-2017, hfdst VIII, par. 9.2). Bovendien is het zinvol om elkaar regelmatig te ontmoeten. Zo blijven we op de hoogte van de ontwikkelingen in elkaars kerken en kan op bepaalde punten nadere toelichting aan elkaar gevraagd worden.

Voorstel tot besluit

Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:

40

1. deputaten op te dragen het gesprek voort te zetten in het Vijfkerkenoverleg of samen met de Protestantse Kerk in Nederland en binnen de genoemde kaders te zoeken naar een regeling die aansluit bij de bedoeling van bijlage 8A K.O.

45

2.4.3 Nationale Synode

Besluit GS 2016 Nationale Synode:

1. *te blijven participeren in de activiteiten van de Nationale Synode en aan deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland ruimte te geven om te blijven deelnemen aan de stuurgroep.*

Vanaf 2009 participeert uw deputaatschap in de zogeheten stuurgroep Nationale Synode. Op 4 februari 2019 is de ‘Verklaring van verbondenheid’ vastgesteld (Bijlage 3). Deze zal op 29 mei bij de afsluiting van het herdenkingsjaar van de Nationale Synode 1618-1619 in Dordrecht worden voorgelezen. Deze verklaring van verbondenheid is als bijlage gevoegd bij onderhavig rapport. De kern is het sluiten van een verbond en de basis ervan wordt gevormd door de belijdenis van Nicea.

Aan het eind van de verklaring is een aantal concrete doelen opgenomen. Zo wordt opgeroepen tot een jaarlijkse vergadering van vertegenwoordigers van de deelnemende kerken.

Deputaten kunnen niet komen tot een eenduidige positiebepaling ten aanzien van de Nationale Synode. Een deel ziet een verantwoorde mogelijkheid om bij alle verschillen toch verbondenheid te onderstrepen in een gesecculariseerd landschap. Een ander deel wijst op de smalle confessionele basis en de grote mate van divergentie en vindt het sluiten van een verbond te ver gaan.

Vanuit het deputaatschap vertegenwoordiging is aangegeven dat noch zij noch uw deputaatschap mandaat hebben om namens CGK te ondertekenen. Wij willen daarom de tekst van de verklaring aan u als GS2019 voorleggen om tot een standpuntbepaling te komen.

Voorstel tot besluit

Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:

1. te komen tot een standpuntbepaling inzake de verklaring van verbondenheid.

2.4.4 Raad van Kerken

Besluit GS 2016 RvK:

deputaten opnieuw op te dragen:

1. *in gezamenlijkheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en zo mogelijk met de Hersteld Hervormde Kerk te zoeken naar een wijze van contact met de Raad van Kerken op een lager niveau dan een lidmaatschap;*
2. *aan de volgende generale synode te rapporteren of en hoe dat vorm kan krijgen op een wijze die geen afbreuk doet aan het gereformeerde belijden.*

De generale synode heeft deputaten opgedragen om in gezamenlijkheid met de NGK, de GKv en zo mogelijk met de HHK te zoeken naar een wijze van contact met de Raad van Kerken op een lager niveau dan een lidmaatschap, en aan de volgende GS te rapporteren of en hoe dat vorm kan krijgen op een wijze die geen afbreuk doet aan het gereformeerde belijden.

We hebben met een afvaardiging van DEGB gezamenlijk met een afvaardiging van de GKv en de NGK gesproken en de Raad van Kerken meerdere malen bezocht.

We zijn gezamenlijk tot de volgende conclusie gekomen: de Raad van Kerken is een

platform waarin we onze visie kunnen delen met andere christenen, om zo gezamenlijk krachtig te spreken in de Nederlandse samenleving.

Er wordt nooit een uitspraak gedaan waar een van de leden van de Raad van Kerken het niet mee eens is. Als deelnemer heb je het recht van veto.

5

Als we echter niet lid worden, is er de mogelijkheid 'geassocieerd lid' te worden. Dan zit je niet direct in de Raad maar kun je wel invloed uitoefenen. Je hebt wel invloed, maar draagt uiteindelijk niet volledig de verantwoordelijkheid omdat je niet echt lid bent.

Op deze manier kunnen we wel het Gereformeerde geluid laten horen in de Raad van kerken. Dat is ook wat de Raad wil. De Gereformeerde kerken vormen immers een belangrijk deel van kerkelijk Nederland. De Raad van Kerken nodigt ons uit om dat gereformeerde geluid te laten horen binnen de Raad.

Enkele citaten uit de statuten van de Raad van Kerken maken dit duidelijk
(www.raadvankerken.nl/fman/8626.pdf):

15

1. De Raad van Kerken in Nederland is een verbond (fellowship) van kerken, die de Heere Jezus Christus als God en Heiland belijden overeenkomstig de Schriften en die er daarom naar streven samen hun gemeenschappelijke roeping te vervullen tot eer van de ene God, Vader, Zoon en Heilige Geest.
2. a. Iedere kerk of gemeente vaardigt één bepaalde persoon uit zijn leidinggevend orgaan af, die in de plenaire vergadering van de Raad op uitnodiging van de voorzitter kan spreken met adviserende stem;
- b. kan op uitnodiging van het moderamen deelnemen aan het werk van de beraad- en projectgroepen;
- c. kan deelnemen aan het werk van de Raad van Kerken zonder te zijn gebonden aan besluiten of standpunten van de Raad;
- d. betaalt een door de Raad jaarlijks vast te stellen financiële bijdrage, waarbij rekening wordt gehouden met het ledenaantal.

20

25

30

In een gezamenlijk advies als CCS/DKE/DE-deputaten stellen de drie Gereformeerde Kerken voor een geassocieerd lidmaatschap aan te vragen om zo het gereformeerde belijden te laten klinken binnen de Raad van Kerken en zo ook in Nederland.

35

De meerderheid van ons deputaatschap echter is van oordeel dat enige vorm van lidmaatschap van de Raad van Kerken in de praktijk ertoe zal leiden dat onze kerken vereenzelvigd zullen worden met alle uitspraken en stellingnames van de Raad. Dit wordt door hen niet alleen onwenselijk geacht, maar ook als reden beschouwd om geen enkele band met de Raad -dus ook geen geassocieerd lidmaatschap- aan te gaan.

40

Voorstel tot besluit

Deputaten stellen aan de GS 2019 voor:

1. te komen tot een standpuntbepaling inzake het geassocieerd lidmaatschap van de Raad van Kerken

45

3. Evaluatie en voorstellen

Besluit GS 2016 t.a.v. deputaatschap eenheid gereformeerde belijders:

1. het werk van deputaten eenheid goed te keuren;
2. deputaten eenheid gereformeerde belijders in Nederland de opdracht te geven beleid te ontwikkelen dat met de door de synodale commissie van onderzoek en rapport

50

geschetste kaders rekening houdt, en dat een uitweg kan bieden uit de huidige impasse, en daarover te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode;

3. *deputaten de bezinning op hun werkwijze te laten voortzetten, met in achtneming van de hierboven genoemde opdracht, en dienaangaande de volgende synode te dienen met concrete voorstellen;*
4. *opnieuw deputaten te benoemen.*

3.1 Hoofdlijnen

In het voorgaande hoofdstuk 2 is een overzicht gegeven van de verschillende ontwikkelingen en van de diverse activiteiten van het deputaatschap. In dit hoofdstuk willen wij deze veelheid en diversiteit terugbrengen tot hoofdlijnen, ook om hiermee het gesprek op de synode focus te geven. De structuur van het verslag volgt de ordening van plaatselijk, classicaal, omringende kerken en bovenkerkelijke samensprekingen. Die structuur willen we ook in deze samenvatting volgen.

3.1.1 Plaatselijk

Op plaatselijk niveau laat onze enquête zien dat er een veelheid van plaatselijke contacten is zowel in de richting van GKv en NGK als richting de HHK en de Gereformeerde Bond in de PKN. Het werk van DOE richt zich vooral op het bevorderen van contacten en samenwerking richting NGK en GKv. De enquête illustreert ook de impasse, die de GS in 2016 al heeft geconstateerd.

Er zijn diverse gemeenten die plaatselijk een bepaalde vorm van samenspreken/samenwerken hebben met de GKv/NGK. Deze contacten verlopen grotendeels naar tevredenheid. Er is sprake van kanselruil, waar de gemeente in grote lijn positief tegenover staat. Er is veelal behoefte om het samenspreken/samenwerken te intensiveren. De ontwikkelingen binnen de GKv/NGK vormen voor deze kerkenraden veelal geen bezwaar, vermoedelijk omdat deze gemeenten hetzelfde gevoelens zijn toegedaan. Wel wordt in toenemende mate de divergentie in synodale besluitvorming als spannend en moeitevol ervaren. De samenwerkende gemeenten en de samenwerkingsgemeenten verlangen in dat opzicht naar synodale besluitvorming die wordt toegesneden op de specifieke situatie waarin zij zich bevinden.

Daarnaast zijn er diverse gemeenten die moeite hebben met de ontwikkelingen binnen de GKv/NGK. In de meeste gevallen hebben deze gemeenten geen vorm van samenspreken/samenwerken met een GKv/NGK. Deze gemeenten vrezen dat ontwikkelingen binnen de GKv/NGK zullen doorwerken binnen de CGK. Naar hun beleving zet het zoeken naar eenheid met de GKv/NGK de eenheid binnen de eigen kerken onder druk. Voor veel van deze gemeenten is een andere visie op 'vrouw en ambt' en 'omgaan met homoseksualiteit' een brug te ver, iets wat voor hen een breekpunt vormt. Het sluit ook niet aan bij de eigen synodale besluitvorming.

Deputaten constateren dat er hierdoor binnen de eigen kerken grote spanning is ontstaan. Een smaldeel – ongeveer een derde deel – wil meer ruimte met het oog op de contacten met de GKv/NGK. Maar voor iets meer dan de helft van de gemeenten is dit echter een brug te ver.

3.1.2 Classicaal/regionaal

Op de GS 2016 is de opdracht gegeven om het organiseren van een classicaal convent ter bevordering van de regionale kennismaking en eenheid verder vorm te geven. Uit alle 4 de particuliere synodes is een classis aangeschreven met de vraag een dergelijk convent te

organiseren. Vanuit al deze classes is het antwoord teruggekomen dat de betreffende classis daar niet toe komt. Wij zien momenteel geen andere weg dan om het initiatief van de vorming van een convent te staken.

5 3.1.3 Kerkverbanden

Met een 6-tal kerkgemeenschappen⁸ is in de afgelopen periode contact onderhouden. In de regel verlopen die contacten in goede sfeer, waarbij de vraag zich voordoet wat de gesprekken ons verder brengen dan elkaar wederzijds op de hoogte houden van de wederwaardigheden op kerkelijk erf.

10 De contacten met de GKv zijn intensief geweest en droegen een spannender karakter. De vraag die hier vooral bovenkwam, is wat de betekenis voor de kerkelijke samenwerking is van het besluit dat de GKv heeft genomen rond ‘man, vrouw en ambt’ (MVEA). De vraag waarop een antwoord moet komen is: kunnen we elkaar - ondanks divergerende besluiten op concrete punten – blijven aanvaarden als gereformeerde kerken staand op Schrift en
15 belijdenis?

Goed is het om te beseffen dat het kerkelijk landschap de komende tijd zal veranderen. Naar verwachting zullen NGK en GKv steeds verder in elkaar schuiven en uiteindelijk één kerkgemeenschap gaan vormen.

20

3.1.4 Bovenkerkelijk

In de bovenkerkelijke besprekingen is de belangrijkste ontwikkeling die rond de Nationale Synode. Er is een verklaring van verbondenheid opgesteld, die op 29 mei 2019 door een groot aantal denominaties zal worden ondertekend. De vraag die zich hier voordoet is
25 vergelijkbaar met de vraag die gesteld wordt bij andere bovenkerkelijke ontmoetingen: hoe verhoudt zich het staan op de basis van Schrift en confessie door onze kerken tot de basis waarop de andere partijen zich baseren? Kan er samengewerkt worden zonder dat de eigen identiteit in het gedrang komt?

30 3.2 Impasse

De opdracht vanuit GS 2016 maakt melding van een ‘impasse’. Uw deputaatschap heeft moeten constateren dat deze impasse er in de afgelopen periode niet minder op is
geworden.

Deze impasse is als volgt kort samen te vatten: in de afgelopen decennia is er een
35 toenadering geweest tot met name de GKv en ook de NGK. Deze toenadering heeft geresulteerd in een groot aantal samenwerkings- en samenwerkende gemeenten. Dit maakt dat ruim 40% van de CGK gemeenten samenwerking heeft met of zelfs één gemeente vormt met gemeenten van de GKv en NGK. Een kleine 60% van de CGK gemeenten heeft daarentegen geen contact met de GKv en/of NGK.

40

Keerzijde van de gegroeide externe eenheid is dat daardoor de interne eenheid onder grotere spanning is komen te staan. Dit is geenszins de gemeenten aan te rekenen, die deze contacten zijn aangegaan. Zij hebben daarmee immers slechts gehoor gegeven aan de opdracht van de GS om te zoeken naar eenheid met andere kerken van gereformeerd

---

⁸ Gemakshalve worden de gesprekken met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond hier ook onder geschaard, hoewel dit geen kerkgemeenschap is zoals de andere, maar een vereniging binnen de PKN.

belijden. Deze spanning is ook geenszins die gemeenten aan te rekenen, die geen contact hebben gezocht met een GKv/NGK. Zij hebben daarvoor moverende redenen gehad die in een groot aantal gevallen ook te maken had met een geconstateerd liggingsverschil. Zij zijn daarbij bij hun standpunt gebleven, dat ze al jaren huldigen.

5

De genoemde spanning is de afgelopen periode aan de oppervlakte gekomen in een verschillende taxatie van de GS besluiten rond de afvaardiging van niet-CGK-ambtsdragers naar classisvergaderingen en de vorming van een Gereformeerde Theologische Universiteit(GTU). Maar vooral is die gebleken uit hoe er wordt aangekeken tegen het MVEA-besluit dat binnen de GKv is genomen. Er zijn (samenwerkings)gemeenten, die dit besluit graag zouden willen omarmen. En die zelfs daarvoor de weg op willen opgaan van het zich niet langer voegen naar het CGK besluit op dat gebied.

10

Aan de andere kant zijn er gemeenten, die het MVEA-besluit beschouwen als in strijd met de Schriften en met klem willen vasthouden aan het door de CGK genomen besluit van 1998. En voor wie het ruimte bieden aan een andere dan deze opvatting rond vrouw en ambt een brug te ver is in die zin dat ze geen deel meer willen uitmaken van de CGK wanneer die ruimte geboden wordt.

15

Deputaten vragen de GS om in deze impasse leiding te geven. Er zal een antwoord moeten komen op de vraag in hoeverre de ontwikkelingen binnen de GKv/NGK het afbreken van de contacten rechtvaardigen of dat deze ontwikkelingen geen belemmeringen hiervoor vormen. Zowel de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten als de bezwaarde gemeenten hebben er recht op te weten waar men aan toe is.

20

3.2.1 Oplossingsrichtingen

Als deputaatschap willen we een drietal mogelijke oplossingsrichtingen om uit de genoemde impasse te komen, aangeven.

25

Oplossingsrichting

- A: Onverkort vasthouden aan CGK-besluiten;
- B: Verdraagzaamheid bij divergerende standpunten;
- C: Aanvaarding vragen aan de classis.

30

A. Onverkort vasthouden aan CGK-besluiten

Een eerste oplossingsrichting bestaat uit het onverkort vasthouden aan de in de CGK bij meerderheid genomen besluiten, zoals t.a.v. vrouw en ambt, homoseksualiteit en homoseksuele relaties, en dans en drama.

Voordelen: Deze richting is helder en geeft duidelijkheid aan alle gemeenten.

35

Nadelen: Het betekent een afschaling van de contacten tussen een tweetal kerkgemeenschappen waarmee de afgelopen decennia intensief is samengewerkt. De contacten met de GKv zullen naar analogie van die met de NGK niet langer op het niveau van bijl. 8 K.O. kunnen plaatsvinden, maar op dat van bijl. 8A K.O.

40

Eveneens brengt deze oplossingsrichting een groot probleem met zich mee voor de

45

samenwerkingsgemeenten. Wanneer zij willen afwijken van CGK-besluiten waarover

divergentie is ontstaan, komen ze onontkoombaar voor de keus tussen de plaatselijke situatie of het landelijke kerkverband te staan. Die kan leiden tot een breuk.

B. Verdraagzaamheid bij divergerende standpunten

- 5 Een andere oplossingsrichting zou zijn om binnen ons kerkverband meer ruimte te laten voor verschillende standpunten. Dit zou leiden tot een kerkmodel waarbij het gezag van de Schrift en het werk van Christus door ieder onderschreven dient te worden, maar waarbij andere zaken die nu tot divergentie leiden, zoals o.a. het MVEA- besluit, meer aan de vrijheid van de plaatselijke kerken worden overgelaten.
- 10 Voordelen: verschillende inzichten kunnen naast elkaar bestaan. Contacten met kerken waarbij sommige besluiten divergeren met de onze, kunnen ongehinderd voortgaan. Nadelen: als het gaat om het MVEA- besluit en dat rond homoseksualiteit en homoseksuele relaties, is het Schriftverstaan in het geding. Vrijheid van opvatting bieden zal voor een deel van de kerken gezien worden als permissie om af te wijken van de
- 15 Schrift. Het zou voor hen zelfs reden kunnen zijn om het kerkverband te verlaten.

C. Aanvaarding van gemeente door de classis

- Een derde oplossingsrichting is om aan een gemeente die wil afwijken van een CGK- besluit, te verzoeken om dit kenbaar te maken aan de classis. Daarna zal de classis bij
- 20 stemming laten weten of de gemeente met haar afwijkende praktijk al dan niet aanvaard kan blijven. Deze route wordt ook door DOE gewezen in het nieuwe Model van Samenwerkingsovereenkomst (4c en 4d).
- Voordelen: een classis bepaalt of een gemeente al dan niet aanvaard blijft wanneer zij wil afwijken van een CGK-besluit.
- 25 Nadelen: er wordt een zware verantwoordelijkheid gelegd op de schouders van de classis. Wat zijn precies de criteria die ze moet hanteren? Het gevaar van subjectivisme is niet denkbeeldig. Het al dan niet hebben van sympathie voor de standpunten van een gemeente gaan de basis vormen van de beslissing in plaats van de toetsing aan Schrift, confessie en kerkorde. Daarnaast zullen er in het omgaan met deze vraag grote verschillen ontstaan
- 30 tussen de classes onderling. De ene vergadering zal het kunnen dragen, de andere absoluut niet.

- Uit deze mogelijke oplossingsrichtingen blijkt, dat geen van drie een gemakkelijke uitweg biedt uit de impasse. Deputaten vragen met nadruk aandacht voor het feit dat waar een
- 35 gekozen oplossingsrichting aanleiding zou kunnen geven tot een breuk, er nader onderzoek moet plaatsvinden naar de exacte consequenties daarvan. Eerlijkheidshalve willen deputaten wel zeggen, dat zij in meerderheid oplossingsrichting A als de meest begaanbare weg zien. Een minderheid kiest voor oplossingsrichting B.

- 40 Ten slotte: binnen samenwerkende en samenwerkingsgemeenten verdiept zich de herkenning van elkaar. De gegroeide eenheid brengt tegelijk toegenomen interne verwijdering t.a.v. het eigen kerkverband met zich mee die te maken heeft met een verschillend verstaan van de Schrift met het oog op een aantal ontwikkelingen die zich in het huidig tijdsgewricht voordoen. Die verwijdering kan gemakkelijk ontaarden in een
- 45 kerkelijke herverkaveling, die soms aantrekkelijk lijkt, maar zich nooit zal voltrekken zonder diepe sporen na te laten. Laten we ons daarvan bewust zijn en biddend zoeken naar wegen om elkaar vast te houden.

Voorstel tot besluit

De GS 2019 besluit:

1. de handelingen van deputaten eenheid tijdens de afgelopen periode goed te keuren;
  2. in te stemmen met het onderhouden, aangaan of afronden van de contacten zoals voorgesteld in dit rapport;
  3. nieuwe deputaten te benoemen;
  4. met het oog op de ontstane impasse te kiezen voor oplossingsrichting A en de kerken, inclusief de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten op te roepen zich exclusief te blijven houden aan de GS besluiten;
  5. het nieuwe Model van Samenwerkingsovereenkomst dat door DOE is geformuleerd niet te aanvaarden omdat par. 4c en 4d strijdig zijn met het onder 4 gestelde;
  6. naar analogie van de contacten met de NGK die met de GKv terug te brengen naar het niveau van bijlage 8A K.O;
- of:
4. met het oog op de ontstane impasse te kiezen voor oplossingsrichting B en de kerken te binden aan het gezag van de Schrift en het belijden van Christus Jezus, maar zaken waarover divergentie bestaat, aan het oordeel van de kerken afzonderlijk over te laten;
  5. deputaten opdracht te geven om binnen DOE te zoeken naar herformulering van het nieuwe Model van Samenwerkingsovereenkomst die rekening houdt met de gekozen oplossingsrichting;
  6. deputaten opdracht te geven tot herziening van bijlage 8 en 8A K.O.;
- of:
4. met het oog op de ontstane impasse te kiezen voor oplossingsrichting C en in geval van afwijking van een CGK- besluit de kerken op te roepen dit voor te leggen aan de classis. Die kan overgaan tot het al dan niet blijven aanvaarden van de gemeente;
  5. het nieuwe Model van Samenwerkingsovereenkomst dat door DOE is geformuleerd te aanvaarden;
  6. naar analogie van de contacten met de NGK die met de GKv terug te brengen naar het niveau van bijlage 8A K.O.

30

Namens het deputaatschap eenheid,

prof.dr. M. den Heijer (voorzitter)

ds. D. van der Zwaag (secretaris)

35

Bijlage 1. Enquête deputaten eenheid

Opdracht

De generale synode 2016/2017 heeft deputaten eenheid enkele opdrachten gegeven, waarvoor bij de uitvoering van die opdracht inventarisatie noodzakelijk was:

1. 'de aard en de omvang van de plaatselijke contacten met de Hersteld Hervormde Kerk inzichtelijk te maken' (Acta, art. 212, lid 2)
2. 'te onderzoeken hoe plaatselijke kerkenraden (CGK) zich vergewissen of een predikant uit de Protestantse Kerk in Nederland die men wil uitnodigen, zich in de uitoefening van zijn ambt verbonden heeft aan de gereformeerde belijdenissen' (Acta, art. 233, lid 3)
3. 'door middel van een vragenlijst voor een verslag naar art. 41 K.O. actief te inventariseren welke positieve ervaringen of welke bezwaren er plaatselijk zijn met betrekking tot samenwerking met andere kerkverbanden en deze informatie te verwerken in de door de synode gevraagde bezinning en ontwikkeling van beleid' (Acta, art. 216, lid 2)

Doel

Deputaten eenheid hebben besloten om voor de uitvoering van bovenstaande opdrachten een enquête op te stellen, die verzonden wordt naar alle kerken. Deputaten hebben ervoor gekozen deze inventarisatie te verbreden en hierbij alle contacten met andere kerkgenootschappen te betrekken. Op deze wijze ontstaat er een totaalbeeld van de contacten, die CGK-gemeenten hebben.

Werkwijze

In een deputatenvergadering is de opgestelde enquête besproken, gewijzigd en vastgesteld. Via het Dienstenbureau is de enquête uitgezet onder alle kerkenraden. De kerkenraden, die niet reageerden hebben nog twee keer een herinneringsmail ontvangen, waarin ze werden aangespoord de enquête alsnog in te vullen en op te sturen.

Uitwerking

Deputaten hebben ervoor gekozen de uitkomst van de enquête geanonimiseerd weer te geven.⁹

Respons

Uiteindelijk hebben 155 gemeenten gereageerd en hebben 30 gemeenten niet gereageerd. Dat betekent een responspercentage van 84%. Dit responspercentage is hoog. Dat maakt de uitkomsten van de enquête representatief voor het gevoel in de kerken aangaande de samenwerking met andere kerkverbanden.

Respons vanuit gemeenten, die een vorm van nauwer samenleven hebben

Het is daarbij zinvol te onderzoeken in hoeverre de gemeenten, die niet hebben gereageerd een bepaalde vorm van nauwer samenleven hebben. Het zou immers kunnen, dat juist onder deze gemeenten de responsiebereidheid significant afwijkt van de gemeenten die geen enkele vorm van nauwer samenleven hebben.

Volgens het jaarboek 2018 hebben diverse gemeenten een vorm van nauwer samenleven:

- a. met de NGK: 9 gemeenten;
- b. met de GKv: 42 gemeenten;

⁹ Desgewenst kunnen de uitkomsten gespecificeerd en geconcretiseerd worden.

- c. met zowel de NGK als de GKv: 25 gemeenten;
  - d. met zowel de PKN als de NGK: 1 gemeente.
  - e. geen vorm van nauwer samenleven: 107 gemeenten
- Dertig gemeenten hebben niet gereageerd op de enquête:

- 5 a. 10 die een vorm van nauwer samenleven hebben met de GKv;
- b. 5 die een vorm van nauwer samenleven hebben met zowel de NGK als de GKv;
- c. 15 die geen vorm van nauwer samenleven hebben.

Dit betekent een responspercentage in relatie met een vorm van nauwer samenleven:

- 10 a. met de NGK: 100%;
- b. met de GKv: 76%;
- c. met zowel de NGK als de GKv: 80%;
- d. met zowel de PKN als de NGK: 100%;
- e. met geen andere gemeente: 86%.

15

De responsiebereidheid is het laagst onder de gemeenten, die een vorm van nauwer samenleven hebben met de GKv. Deze zit met 76% (10 van de 42 gemeenten hebben niet gereageerd) duidelijk onder het gemiddelde van 84%. Naar de reden hiervan is geen onderzoek gedaan.

- 20 Daarnaast valt het op, dat onder de gemeenten die geen vorm van nauwer samenleven hebben de responsiebereidheid beslist groot is: 86%. Daaruit kan de voorzichtige conclusie getrokken worden, dat de materie van de kerkelijke samensprekingen in deze gemeenten wel leeft.

25 *A. Contacten met de HHK Algemeen*

Wat betreft de contacten met de HHK hebben 148 gemeenten de enquête ingevuld. Van 63 van deze gemeenten geldt, dat in hun nabije omgeving er een HHK is. Dat is dus in slechts 42% van de gemeenten, die de enquête hebben ingevuld.

- 30 Blijkbaar is er een grote spreiding in het voedingsgebied van de HHK en de CGK. Hierdoor is de HHK op plaatselijk niveau ook geen natuurlijke partner om contacten mee te leggen.

Contact op kerkenraadsniveau

- 35 In de nabije omgeving van 63 gemeenten is er een HHK-gemeente. Met 26 van deze gemeenten is er op kerkenraadsniveau contact: dat is ruim 40 procent. Met 37 van deze gemeenten is er geen contact: dat is een kleine 60 procent.

Wel contact

- 40 Deze contacten worden over het algemeen als positief ervaren. Deze contacten bestaan uit o.a.:

- samen organiseren van een reformatieavond
- een bezinnende avond op kerkenraadsniveau
- gezamenlijk overleg rond diaconaat, evangelisatie
- 45 - gezamenlijke catechisaties
- gezamenlijke kerkdiensten (op tweede feestdagen)

In één gemeente wordt het ervaren dat de HHK de contacten afhoudt.

50

Geen contact

In 37 gemeenten is er geen contact met een HHK, terwijl deze er wel is in de nabije omgeving. Hiervoor worden verschillende redenen aangedragen. O.a.:

- 5 - er is al een samenwerking met andere gemeenten (PKN/GKv/NGK): wordt 11x genoemd
- verschil in geestelijke ligging: wordt 6x genoemd
- er is geen noodzaak toe: wordt 4x genoemd
- vanwege spanning tussen PKN/HHK: wordt 3x genoemd
- 10 - het is er nog niet van gekomen, maar in de toekomst mogelijk wel: wordt 5x genoemd
- intern verschil van visie: wordt 3x genoemd

Gezamenlijke reformatieherdenking

In slechts 22 van de 63 gemeenten vindt er een reformatieherdenking plaats, waarbij ook de HHK is betrokken. Hiervan hebben 16 gemeenten ook contact op kerkenraadsniveau en 6 niet. Het wil trouwens niet zeggen, dat in alle gemeenten een reformatieherdenking plaatsvindt.

Zondagse diensten

In 10 gemeenten vindt er kanselruil plaats met een plaatselijke HHK-gemeente. Al deze gemeenten hebben ook contact op kerkenraadsniveau. Dat wil zeggen, dat in 38% van de gevallen een contact op kerkenraadsniveau heeft geleid tot kanselruil op plaatselijk niveau (10 van de 26 gemeenten).

In 14 gemeenten worden predikanten uit de HHK ook uitgenodigd voor de zondagse diensten. Dat is bijna altijd het geval in gemeenten waar ook een HHK in de buurt. In een enkel geval nodigt een kerkenraad een HHK-predikant uit, terwijl in de omgeving er geen HHK is.

In totaal geven 21 gemeenten aan, dat bij hen wel eens een HHK-predikant is voorgegaan. In twee gemeenten hiervan geldt dat er geen HHK in de buurt is. Van de overige 19 gemeenten hebben er 13 ook contact op kerkenraadsniveau met de HHK.

30 Dat wil dus zeggen, dat wat betreft de zondagse diensten:

- a. in 21 van de 148 gemeenten wel eens een HHK-predikant is voorgegaan: dat is 14%
- b. in 19 van de 63 gemeenten, waar een HHK in de buurt is, wel eens een HHK-predikant is voorgegaan: dat is 30%
- 35 c. in 13 van de 26 gemeenten, waarmee op kerkenraadsniveau contact is, wel eens een HHK-predikant is voorgegaan: dat is 50%

Geestelijke verbondenheid met HHK

De vraag naar geestelijke verbondenheid met de HHK is door slechts 35 gemeenten ingevuld. Hieronder zijn ook drie gemeenten, die eerder hadden aangegeven dat er geen HHK-gemeente in hun nabije omgeving is. Deze drie gemeenten ervaren geen geestelijke verbondenheid.

Van de overige 32 gemeenten geven 25 kerkenraden aan zich geestelijk verbonden te voelen met de HHK. Van deze 25 gemeenten hebben er 22 op kerkenraadsniveau contact met de HHK. De geestelijke verbondenheid wordt vooral ervaren in de schriftuurlijk bevindelijke prediking. Er wordt gesproken over een zich verbonden voelen in Christus. Vijf kerkenraden voelen die verbondenheid niet, waarbij dit niet echt wordt toegelicht. Hoogstens wordt gezegd dat de contacten nog te summier zijn om daarover een uitspraak te kunnen doen. Bij de andere twee wordt deze verbondenheid deels ervaren.

Conclusies

1. Het valt op, dat in geografisch opzicht de kerkelijke kaart van de CGK en HHK erg verschilt. Slechts in 42% van de responderende gemeenten bevindt zich in de nabije omgeving een HHK (63 van de 148 gemeenten)
- 5 2. Waar er contact gelegd kan worden met een HHK gebeurt dat in 41% van de gevallen (26 van de 63 gemeenten)
3. In dit contact wordt in de meeste gevallen een geestelijke verbondenheid ervaren: 85% (22 van de 26 gemeenten)
4. In 38% van de gevallen waar er contacten zijn op kerkenraadsniveau heeft dit geleid tot
10 kanselruil op plaatselijk niveau (10 van de 26 gemeenten)
5. In 50% van de gevallen waar er contacten zijn op kerkenraadsniveau gaat er wel eens een HHK-predikant voor (13 van de 26 gemeenten)
6. Een veelgenoemde reden om – waar mogelijk - geen contact te leggen ligt in de
15 contacten met andere kerkgenootschappen. De behoefte/noodzaak wordt dan blijkbaar niet gevoeld
7. Een verschil in geestelijke ligging wordt ook als reden genoemd om geen contact te zoeken
8. In enkele gevallen is de pijn rond de breuk van 2004 nog steeds een reden om geen contact te durven zoeken om geen partij te willen worden
- 20 9. Door 21 gemeenten wordt aangegeven, dat er wel eens een HHK-predikant is voorgegaan

B. Contacten met de GB binnen de PKN

Algemeen

- 25 Wat betreft de contacten met de GB binnen de PKN hebben 148 gemeenten de enquête ingevuld. Van 92 van deze gemeenten geldt, dat ze aangeven dat in hun nabije omgeving er een GB-gemeente is. Dat is in 62% van de gemeenten, die de enquête hebben ingevuld. Een nadere bestudering laat zien, dat dit percentage nog iets hoger ligt. Enkele gemeenten hebben aangegeven dat in hun nabije omgeving er geen GB-gemeente is, terwijl dit wel het
30 geval is. Het is niet bekend, waarom deze kerkenraden op de eerste vraag toch ontkennend hebben geantwoord.¹⁰

Contact op kerkenraadsniveau

- 35 In de nabije omgeving van 92 gemeenten is er een GB-gemeente. Met 37 van deze gemeenten is er op kerkenraadsniveau contact: dat is 40 procent. Met 55 van deze gemeenten is er geen contact: dat is 60 procent.

Wel contact

- 40 De contacten zijn dikwijls positief en intensief. Deze contacten bestaan uit o.a.:
- samen organiseren van een reformatieavond;
  - gezamenlijk overleg om tot kanselruil te komen;
  - gezamenlijk overleg rond diaconaat, jeugdwerk, evangelisatie
  - gezamenlijke diensten op tweede feestdagen en bijzondere dagen (o.a. biddag/dankdag);
  - gezamenlijke kerkenraadsvergadering.

45

Geen contact

In 55 gemeenten is er geen contact met een GB-gemeente, terwijl deze er wel is in de nabije omgeving. Hiervoor worden verschillende redenen aangedragen. O.a.:

---

¹⁰ We gebruiken de ingevulde gegevens als basis

- samenwerking met andere gemeenten (GKv/NGK)
- over en weer grensverkeer, wat spanning heeft gegeven
- andere geestelijke ligging
- vanwege spanning HHK/PKN

5 - interne spanning bij GB-gemeente

Een aantal kerkenraden geeft aan, dat het er nog niet van gekomen is. In enkel geval wordt de gedachte uitgesproken, dat er in de toekomst wel contact zal worden gelegd.

Gezamenlijke reformatieherdenking

10 In 38 gemeenten vindt er een reformatieherdenking plaats, waarbij ook de naburige GB-gemeente betrokken is. In 15 van deze gevallen is er op kerkenraadsniveau geen contact met de kerkenraad van de GB-gemeente. In totaal hebben 37 gemeenten op kerkenraadsniveau contact met een GB-gemeente. Daarvan organiseren 23 gemeenten samen met o.a. de GB-gemeente een reformatieavond. Het wil trouwens niet zeggen, dat in
15 alle gemeenten een reformatieherdenking plaatsvindt.

Zondagse diensten

In 24 gemeenten vindt er kanselruil plaats met een naburige GB-gemeente. In vijf van deze gemeenten vindt er geen contact op kerkenraadsniveau plaats met die GB-gemeente.
20 Mogelijk heeft die kanselruil op persoonlijk initiatief plaatsgevonden. In de overige 19 gevallen is er wel contact op kerkenraadsniveau. Dat wil zeggen, dat in 51% van de gevallen een contact op kerkenraadsniveau heeft geleid tot kanselruil op plaatselijk niveau (19 van de 37 gemeenten)

In 28 gemeenten worden GB-predikanten uitgenodigd voor de zondagse diensten.
25 Daarnaast gaat in één gemeente vanwege familiebetrekkingen wel eens een GB-predikant voor. Van deze 28 gemeenten geven zes gemeenten aan, dat er bij hen in de buurt geen GB-gemeente is. Van de overige 22 gemeenten hebben er 6 geen contact op kerkenraadsniveau. Blijkbaar is een contact op kerkenraadsniveau voor hen geen
30 voorwaarde om toch GB-predikanten uit te nodigen. In deze gevallen lijkt samenwerking op plaatselijk niveau moeilijker te liggen dan om een GB-predikant uit den lande uit te nodigen.

Van de 24 gemeenten die kanselruil op plaatselijk niveau hebben geven 8 gemeenten aan, dat zij voor de zondagse diensten geen predikanten uit de GB uitnodigen. De samenwerking lijkt in deze gemeenten beperkt te blijven tot op plaatselijk niveau.

35 In totaal geven 39 gemeenten aan, dat bij hen wel eens een GB-predikant is voorgegaan. In sommige gemeenten zelfs zeer geregeld. Van deze 39 gemeenten geldt, dat in 7 gemeenten in de nabije omgeving geen GB-gemeente is. Van de overige 32 gemeenten hebben er 20 ook contact op kerkenraadsniveau met een GB-gemeente.

Dat wil dus zeggen, dat wat betreft de zondagse diensten:

- 40 a. in 39 van de 148 gemeenten wel eens een GB-predikant is voorgegaan, dat is 26%;
b. in 32 van de 92 gemeenten, waar een GB-gemeente in de buurt is, wel eens een GB-predikant is voorgegaan: dat is 34%;
c. in 20 van de 37 gemeenten, waarmee op kerkenraadsniveau contact is, wel eens een
45 GB-predikant is voorgegaan: dat is 54%.

Onderzoek of uitgenodigde PKN-predikant zich verbonden weet met gereformeerde belijdenis

Terwijl in slechts 39 gemeenten wel eens een GB-predikant voorgaat hebben op deze vraag 67 gemeenten gereageerd. Diverse criteria worden genoemd, waaraan een predikant binnen
50 de PKN dient te voldoen, o.a.:

- schriftuurlijk-bevindelijke prediking;
- Schriftgetrouw;
- lid van de GB;
- de gave om het Evangelie te kunnen brengen in missionaire, seculiere context;
- 5 - binding aan Schrift en belijdenis.

Als het gaat om de vraag of kerkenraden zich ervan vergewissen, dat de uitgenodigde predikant zich verbonden weet met de gereformeerde belijdenis hebben 42 gemeenten hierop gereageerd, waaronder 33 gemeenten waar wel eens een GB-predikant is voorgegaan. Uit de beantwoording van eerdere vragen blijkt dat de andere 6 gemeenten 10 zich hiervan ook hebben vergewist. De wijze waarop dit gebeurt, verschilt wel. Denk o.a. aan:

- beluisterd via internet;
  - bekend in eigen gemeente/dorp;
  - contacten via breed netwerk.
- 15 Soms wordt dit overgelaten aan de preekvoorzener of de eigen predikant.

Geestelijke verbondenheid met GB

De vraag naar geestelijke verbondenheid met de GB wordt door 39 kerkenraden positief beantwoordt. Hiervan is in 23 gemeenten wel eens een GB-predikant voorgegaan. Van 20 deze 39 kerkenraden hebben 33 kerkenraden op plaatselijke niveau contact met een GB-gemeente. Voor 6 gemeenten geldt, dat ze geen plaatselijk contact hebben, maar zich wel geestelijk verbonden voelen. De verbondenheid wordt vooral ervaren in de prediking en de invulling van de eredienst. Soms wordt ook verwezen naar het delen van hetzelfde kerkgebouw of het hebben van een gezamenlijke opdracht voor de stad.

25

Conclusies

1. In 62% van de responderende gemeenten bevindt zich in de nabije omgeving een GB-gemeente (92 van de 148 gemeenten)
2. Waar er contact gelegd kan worden met een GB-gemeente gebeurt dat in 40% van de 30 gevallen (37 van de 92 gemeenten)
3. In dit contact wordt in de meeste gevallen een geestelijke verbondenheid ervaren: 89% (33 van de 37 gemeenten)
4. In 51% van de gevallen waar er contacten zijn op kerkenraadsniveau heeft dit geleid tot kansruil op plaatselijk niveau (19 van de 37 gemeenten)
- 35 5. In 54% van de gevallen waar er contacten zijn op kerkenraadsniveau gaat er wel eens een GB-predikant voor (20 van de 37 gemeenten)
6. Redenen om – waar mogelijk – geen contact te leggen zijn o.a. de contacten met andere kerkgenootschappen, een verschil in geestelijke ligging, de breuk in 2004
7. Door 39 gemeenten wordt aangegeven, dat er wel eens een GB-predikant is 40 voorgegaan
8. In alle gemeenten waar een GB-predikant voorgaat, vergewist een kerkenraad zich ervan dat de uitgenodigde predikant zich verbonden weet met de gereformeerde belijdenis

45 *C. Contacten met Gereformeerde Kerk vrijgemaakt*

Algemeen

Wat betreft de contacten met de GKv hebben 149 gemeenten de enquête ingevuld. Van 116 van deze gemeente geldt, dat in hun nabije omgeving er een GKv is. Dat is in 78% van de gemeenten, die de enquête hebben ingevuld.

50

Contact op kerkenraadsniveau

In de nabije omgeving van 116 gemeenten is er een GKv-gemeente. Hiervan hebben 76 gemeenten op kerkenraadsniveau contact met een GKv-gemeente: dat is 64 procent¹¹ (76 van de 118!). De andere 42 gemeenten hebben geen contact op kerkenraadsniveau: dat is 36 procent.

Wel contact

Deze contacten bestaan uit o.a.:

- gezamenlijke diensten, soms ook met gezamenlijke vieringen van het avondmaal
- gezamenlijke kerkenraadsvergaderingen
- gezamenlijke missionaire en diaconale activiteiten
- samenwerking rondom jeugdwerk
- samenwerking rondom reformatieavond

Het valt daarbij op, dat in behoorlijk wat gemeenten er ook daadwerkelijk gezamenlijke diensten worden gehouden. Dat vindt in minstens de helft van de gemeenten plaats, die contact hebben met de GKv.

In de contacten wordt geestelijke verbondenheid ervaren: herkenning van eenheid in Christus.

Als er op kerkenraadsniveau contact is, geldt:

- bij een vijftal gemeenten minder/weinig geestelijke verbondenheid
- dat 70 gemeenten geestelijke verbondenheid en herkenning in Christus ervaren

Waar contact is, wordt dus vooral geestelijke verbondenheid ervaren.

Geen contact

De kerkenraden van 42 gemeenten hebben ervoor gekozen geen contact te zoeken op kerkenraadsniveau, terwijl in hun omgeving er wel een GKv is. Dat is in de meeste gevallen een bewuste keuze, omdat er geen geestelijke verbondenheid wordt ervaren en de liggingverschillen te groot zijn. Dat wordt in ruim 30 van deze gemeenten genoemd. Daarbij wordt ook verwezen naar ontwikkelingen binnen en de synodale besluitvorming van de GKv. Soms wordt er ook gewezen op groot verschil in de liturgie binnen beide gemeenten.

Daarnaast zijn er vijf van deze gemeenten, die de reden niet noemen, waarom ze geen contact hebben met een naburige GKv.

De keuze om geen contact te leggen is dus voor in elk geval een groot deel van de kerkenraden ingegeven vanwege een gebrek aan geestelijke verbondenheid.

Er zijn 31 gemeenten, die de enquête wel hebben ingevuld, maar bij wie er geen naburige GKv is. Van deze gemeenten spreken er 4 zich uit, dat er geen geestelijke verbondenheid en herkenning wordt gevonden.

Kanselruil

In 62 gemeenten is er sprake van kanselruil op plaatselijk niveau.

De waardering van de prediking van de GKv-predikant is over het algemeen positief. Dan klinken woorden als:

- goed;
- geen verschil met CGK;

---

¹¹ Twee gemeenten hebben aangegeven, dat in hun omgeving er geen GKv is. Toch antwoorden ze bevestigend op de vraag of er contacten zijn met een GKv. Vandaar dat het totaal aantal hier 2 hoger ligt dan bij vraag 1.

- opbouwend;
- zegenrijk;

Af en toe wordt aangegeven, dat het afhankelijk is van welke GKv-predikant voorgaat.

Er klinken ook enkele kritischer geluiden, zoals: ‘matig, missen diepgang en schuldbelijdenis’, ‘nadruk op uitleg, weinig toepassing’, ‘goed, soms mist de diepgang’, ‘over het algemeen goed, sommigen missen elementen van zondebesef’, ‘deel positief, ander deel mist wedergeboorte’, ‘meestal goed, ook geluiden dat prediking te weinig persoonlijk is en toepassing mist’

Concluderend kan echter worden gezegd, dat waar er kanselruil is de waardering in algemene zin positief is.

Samenwerkingsgemeente

Zo’n 15 gemeenten geven aan, dat ze een samenwerkingsgemeente vormen.¹² Al deze gemeenten ervaren de samenwerking als positief, constructief en zegenrijk.

Beëindiging contacten

In negen gemeenten is een contact/samenwerking beëindigd. De oorzaak hiervoor lag:

- bij een gebrek aan geestelijke verbondenheid: 6 gemeenten;
- oud zeer uit het verleden: 1 gemeente;
- gebrek aan urgentie binnen de GKv: 2 gemeenten.

Zorgen m.b.t. GKv

Door 87 kerkenraden wordt aangegeven, dat er zorgen leven over de synodebesluiten binnen de GKv over de vrouw in het ambt. Hieronder was geen enkele samenwerkingsgemeente/samenwerkende gemeente. Hieronder zijn wel zo’n 20

gemeenten, die op plaatselijk niveau ook kanselruil hebben met de GKv

Tegelijk geven 46 kerkenraden aan geen zorg te hebben over synodale besluitvorming rond vrouw in het ambt. Hiervan zijn er 33 gemeenten, die op plaatselijk niveau ook kanselruil hebben met de GKv.

Bij vraag 11 wordt er gevraagd naar zorgen in het algemeen wat betreft ontwikkelingen binnen de GKv. Deze vraag overlapt nagenoeg in zijn geheel vraag 10. Belangrijker bij deze vraag is te kijken, waar de zorgt zich op richt. Naast ‘de vrouw in het ambt’ worden ook andere zaken genoemd:

- prediking
- hermeneutiek en Schriftgezag
- opvatting rond homoseksualiteit
- toenadering tot NGK
- Bijbelse waarden en normen/wereldse levensstijl
- gemeentebesouwing (onderwaardering noodzaak wedergeboorte-bekering)

Bij deze vraag wordt door verschillende kerkenraden erop gewezen, dat de besluitvorming op de GS van de CGK en van de GKv niet synchroon lopen. Dat voedt onderlinge en interne spanning. Daarbij is ook de opmerking gemaakt, dat binnen de GKv de ‘landelijke aansturing’ aan het verdwijnen is, wat kan leiden tot plaatselijke ‘wildgroei’.

N.a.v. deze vraag wordt ook de zorg geuit over het eigen kerkelijke leven. Het gevoelen bestaat, dat het interne gesprek minder plaatsvindt en men elkaar de ruimte niet meer geeft.

De besluitvorming op de GS van de CGK wordt hier en daar ervaren als ‘een rem op de geloofsgroei en de roeping en taak van de kerk’. Ook zou er meer rekening gehouden moeten worden met de specifieke situaties van de samenwerkingsgemeenten.

---

¹² Het formele onderscheid tussen samenwerkingsgemeente en samenwerkende gemeenten wordt niet door iedereen helder gemaakt

Over de kwestie ‘vrouw in het ambt’ blijkt binnen het eigen kerkverband ook wisselend gedacht te worden.

Affiniteit plaatselijke GKv t.o.v. landelijke CGK

- 5 In totaal geven 13 gemeenten aan, dat ze meer affiniteit ervaren met de plaatselijke GKv dan met het landelijke verband van de CGK. In totaal 93 gemeenten geven aan, dat dit niet zo is. De overige gemeenten gaan niet (echt) op deze vraag in.
- Diverse kerkenraden hebben ook moeite met deze vraag en ervaren deze als suggestief. Sommige kerkenraden geven hier aan, dat de besluitvorming van de eigen GS zorg geeft en leidt tot meer toenadering tot de GKv. Er leven vele zorgen over het eigen kerkverband. Juist de kerkenraden die op plaatselijk niveau contact hebben met een GKv ervaren moeiten en spanningen met besluiten, die door de eigen GS zijn genoemd. Diverse besluiten worden daarbij genoemd:
- 15 - GTU;
- vrouw in het ambt;
- dans en drama;
- homoseksualiteit.
- Ook wijzen enkele van deze kerkenraden op een gebrek aan affiniteit binnen het eigen kerkverband. Gewezen wordt op onderlinge stigmatisering, de praktijk van gesloten kansels en een andere geloofsbeleving.
- 20

Conclusies

1. In 79 % van de responderende gemeenten bevindt zich in de nabije omgeving een GKv-gemeente. Daarmee is de GKv een ‘natuurlijke partner’ om contact mee te zoeken (118 van de 149 gemeenten)
- 25 2. Waar er contact gelegd kan worden met een GKv gebeurt dat in 64% van de gevallen (76 van de 118 gemeenten)
3. In dit contact wordt in een zeer hoge mate een geestelijke verbondenheid ervaren: 92% (70 van de 76 gemeenten)
- 30 4. In 82 % van de gevallen waar er contacten zijn op kerkenraadsniveau heeft dit geleid tot kanselruil op plaatselijk niveau, welke grotendeels als positief wordt ervaren (62 van de 76 gemeenten)
5. Door 30% van de kerkenraden wordt aangegeven geen zorgen te hebben over de ontwikkelingen binnen de GKv (46 van de 149 gemeenten). Hiervan heeft ruim 70% ook kanselruil met de GKv (33 van de 46 gemeenten)
- 35 6. Vanuit deze kerkenraden wordt in toenemende mate moeite en spanning ervaren vanwege de divergerende besluitvorming tussen de GS van de GKv en CGK.
7. In een zestal gevallen is een contact met de GKv beëindigd vanwege liggingverschillen
- 40 8. Waar er contact gelegd kan worden met een GKv gebeurt dat in 36% van de gevallen niet (42 van de 118 gemeenten). Het gebrek aan geestelijke verbondenheid is hiervan in minstens 70% de oorzaak (30 van de 42 gemeenten)
9. De ontwikkelingen binnen de GKv baart 58 % van de kerkenraden zorgen (87 van de 149 gemeenten). Daarvan heeft 22% ook kanselruil met de GKv (20 van de 87 gemeenten)
- 45 10. De zorgen richten zich op: prediking, Schriftgezag, hermeneutiek, vrouw in het ambt, homoseksualiteit, gemeentebesouwing, levensstijl

D. Contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken

Algemeen

5 Wat betreft de contacten met de NGK hebben 147 gemeenten de enquête ingevuld. Van 68 van deze gemeenten geldt, dat in hun nabije omgeving er een NGK is. Dat is in 46% van de gemeenten, die de enquête hebben ingevuld.

Daarbij moet worden beseft, dat de NGK de kleinste is van de vier onderzochte kerkverbanden met 'slechts' 90 gemeenten.

Contact op kerkenraadsniveau

10 In de nabije omgeving van 68 gemeenten is er een NGK-gemeente. Met 33 van deze gemeenten is er op kerkenraadsniveau contact. Dat is 48%. Met 35 van deze gemeenten is er geen contact. Dat is 52%.

Wel contact

15 Deze contacten bestaan uit:

- gezamenlijke diensten, soms ook met gezamenlijke vieringen van het avondmaal;
- gezamenlijke kerkenraadsvergaderingen;
- gezamenlijke missionaire en diaconale activiteiten;
- gezamenlijk jeugdwerk.

20 Diverse gemeenten zijn ook samenwerkingsgemeenten. Er wordt geestelijke verbondenheid ervaren, alhoewel dit veel minder expliciet wordt verwoord als bij de GKv.

Geen contact

25 De kerkenraden van 33 gemeenten hebben geen contact op kerkenraadsniveau met de NGK. Hiervoor worden een aantal redenen genoemd:

- geen geestelijke verbondenheid/liggingsverschillen: door 17 gemeenten genoemd
  - wederzijds wordt er geen toenadering gezocht: door 7 gemeenten genoemd
- (historische) gevoeligheden in onderlinge relatie door m.n. overkomsten: door 4 gemeenten genoemd

30 De keuze om geen contact te zoeken is dus voor minstens de helft van de kerkenraden ingegeven vanwege een gebrek aan geestelijke verbondenheid.

Kanselruil

35 In 33 gemeenten is er sprake van kanselruil op plaatselijke niveau. De ervaring hiermee wordt over het algemeen als positief geduid.

Samenwerkingsgemeenten

40 Elf gemeenten geven aan, dat ze een samenwerkingsgemeente zijn. De samenwerking functioneert goed in deze gemeenten.

Beëindiging contacten

45 In twee gemeenten is een einde gekomen aan de samenwerking. In het ene geval vanwege te grote verschillen op liturgisch vlak. In het andere geval ervoer de plaatselijke NGK vanuit de kant van de CGK te weinig oprechte interesse.

Zorg over discrepantie tussen synodale besluiten NGK en CGK

50 Bij 80 kerkenraden bestaat er zorg over de divergerende besluitvorming. Er worden een aantal punten genoemd, die zorg geven:

- vrouw in het ambt
- synodebesluit rond afvaardiging ambtsdragers

- besluiten rond homoseksualiteit

Er zijn echter ook gemeenten, die zorg hebben omdat naar hun overtuiging de GS van de CGK te weinig oog heeft voor de problematiek binnen samenwerkingsgemeenten en door ‘rechtserre besluitvorming’ steeds verder opschuift en zich verwijdert van een deel van de kerken.

Affiniteit plaatselijke NGK t.o.v. landelijke CGK

In totaal geven 13 gemeenten aan, dat ze meer affiniteit ervaren met de plaatselijke NGK dan met het landelijke verband van de CGK. In totaal 70 gemeenten geven aan, dat dit niet zo is. De overige gemeenten gaan niet (echt) op deze vraag in.

Diverse kerkenraden hebben ook moeite met deze vraag vanwege het suggestieve karakter. Sommige kerkenraden geven hier aan, dat de besluitvorming van de eigen GS zorg geeft en leidt tot meer toenadering tot de NGK. Er leven vele zorgen over het eigen kerkverband. Juist de kerkenraden die op plaatselijk niveau contact hebben met een NGK ervaren moeiten en spanningen met besluiten, die door de eigen GS zijn genoemd. Diverse besluiten worden daarbij genoemd:

- GTU;
- vrouw in het ambt;
- dans en drama;
- homoseksualiteit.

Ook wijzen enkele van deze kerkenraden op een gebrek aan affiniteit binnen het eigen kerkverband. Gewezen wordt op onderlinge stigmatisering, de praktijk van gesloten kansels en een andere geloofsbeleving.

De uitgebreidheid in het beantwoorden van deze vraag is een stuk minder dan bij de GKv.

Conclusies

1. In 46 % van de responderende gemeenten bevindt zich in de nabije omgeving een NGK-gemeente (68 van de 147 gemeenten)
2. Waar er contact gelegd kan worden met een NGK gebeurt dat in 48% van de gevallen (33 van de 68 gemeenten)
3. In dit contact wordt geestelijke verbondenheid ervaren
4. Waar er contacten zijn op kerkenraadsniveau heeft dit dikwijls ook geleid tot kanselruil op plaatselijk niveau, welke grotendeels als positief wordt ervaren
5. Vanuit deze kerkenraden wordt in toenemende mate moeite en spanning ervaren vanwege de divergerende besluitvorming tussen de GS van de NGK en CGK.
6. Waar er contact gelegd kan worden met een NGK gebeurt dat in 52% van de gevallen niet (35 van de 68 gemeenten). Het gebrek aan geestelijke verbondenheid is hiervan in minstens de helft van de gevallen de oorzaak.
7. De ontwikkelingen binnen de NGK baart 55 % van de kerkenraden zorgen (80 van de 147 gemeenten)
8. De zorgen richten zich op: prediking, vrouw in het ambt, homoseksualiteit

E. Onderzoeksresultaten

Kerkelijke kaart

1.	Christelijke Gereformeerde Kerken	185 gemeenten	73.000 leden
2.	Hersteld Hervormde Kerk	118 gemeenten	60.000 leden
3.	Gereformeerde Kerken vrijgemaakt	277 gemeenten	117.000 leden
4.	Nederlands Gereformeerde Kerken	87 gemeenten	33.000 leden
5.	GB-gemeenten in de PKN	300 kerkenraden	

Geografische kaart

Op 1 januari 2018 waren er 185 gemeenten binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken. Deze gemeenten zijn verspreid over het gehele land. Er zijn regio's, waar de Christelijke Gereformeerde Kerken sterker 'aanwezig' zijn dan andere regio's. Dat geldt niet alleen de
 5 CGK, maar ook andere kerkverbanden. Deze geografische spreiding bepaalt in zekere mate de contacten die worden gelegd met kerkenraden binnen een ander kerkverband. Als in de buurt van een plaatselijke CGK zich bijvoorbeeld geen HHK bevindt dan is het 'logisch' dat met dit kerkverband er geen contact is (gelegd). En bij de NGK zijn 90% van de
 10 gemeenten te vinden in het midden van het land: Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland. De geografische kaart is daarom ook een bepalende factor in hoeverre een ander kerkverband een 'natuurlijk contact' is voor kerkelijke samensprekingen.

Uit de gehouden enquête is het volgende op te maken wat betreft de geografische kaart:

- 15 1. In 42% van de responderende gemeenten bevindt zich in de nabije omgeving een gemeente binnen de HHK (63 van de 148 gemeenten)
2. In 62% van de responderende gemeenten bevindt zich in de nabije omgeving een GB-gemeente (92 van de 148 gemeenten)
3. In 79% van de responderende gemeenten bevindt zich in de nabije omgeving een GKv-gemeente (118 van de 149 gemeenten)
- 20 4. In 46% van de responderende gemeenten bevindt zich in de nabije omgeving een gemeente binnen de NGK (68 van de 147 gemeenten)

Zowel vanwege de omvang van het kerkverband als vanwege de geografische kaart is de GKv duidelijk 'een natuurlijk contact' om mee samen te spreken/werken.

25 *Contacten op kerkenraadsniveau*

De geografische kaart heeft laten zien, dat het voor diverse kerkenraden ook niet voor de hand ligt om met een gemeente van een ander kerkverband contact te hebben. Dat enkel en alleen al, omdat die gemeente gewoonweg niet aanwezig is in de buurt.

Het is vervolgens van belang inzichtelijk te krijgen of er – waar dat wel mogelijk is - wel
 30 sprake is van een vorm van samenspreken/samenwerking.

Uit de gehouden enquête is wat dat betreft het volgende op te maken:

1. in 41% van de gemeenten waar er contact gelegd kan worden met een HHK gebeurt dit (26 van de 63 gemeenten);
2. in 40% van de gemeenten waar er contact gelegd kan worden met een GB-gemeente
 35 gebeurt dit (37 van de 92 gemeenten);
3. in 64% van de gemeenten waar er contact gelegd kan worden met een GKv gebeurt dit (76 van de 118 gemeenten);
4. in 48% van de gemeenten waar er contact gelegd kan worden met een NGK gebeurt dit (33 van de 68 gemeenten).

40 Een aanzienlijk deel van de gemeenten heeft contact met een GKv-gemeente. Dat gaat om minstens 40 procent van alle gemeenten binnen de CGK (76 gemeenten hebben dit expliciet aangegeven. Van 30 gemeenten weten we het niet). Daarmee is de GKv duidelijk het kerkverband, waarmee de meeste contacten zijn.

45 *Geestelijke verbondenheid bij het aangaan van de contacten*

Wanneer er contacten zijn met een gemeente van een ander kerkverband is het van belang te weten of bij deze contacten geestelijke verbondenheid wordt ervaren. De enquête laat in dit verband het volgende beeld zien:

- 50 1. in 85% van de contacten met een HHK wordt geestelijke verbondenheid ervaren (22 van de 26 gemeenten);

2. in 89% van de contacten met een GB-gemeente wordt geestelijke verbondenheid ervaren (33 van de 37 gemeenten);
3. in 92% van de contacten met een GKv wordt geestelijke verbondenheid ervaren (70 van de 76 gemeenten);
- 5 4. in 100% van de contacten met een NGK wordt geestelijke verbondenheid ervaren.

Wanneer er contacten zijn, is de ervaren geestelijke verbondenheid groot. Dat geldt ongeacht het kerkgenootschap.

10 *Uitnodigingsbeleid predikanten*

Een predikant van een kerkverband waarvan de synode heeft geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen op de grondslag van Schrift en belijdenis en met welk kerkverband contacten worden onderhouden is bevoegd om voor te gaan in een kerkdienst binnen de CGK. Daarvoor is het niet persé noodzakelijk dat op plaatselijk niveau sprake is van een vorm van samenspreken/samenwerken. Daarom is het goed te kijken in hoeveel gemeenten hiervan gebruikt wordt gemaakt. De vraagstelling in de enquête verplichtte bij HHK/GB tot een concreet antwoord. De vraagstelling bij GKv/NGK beperkte zich tot kanselruil. Het is dus mogelijk, dat er binnen enkele gemeenten binnen de CGK geen sprake is van kanselruil, maar toch wel eens een GKv/NGK-predikant is voorgegaan. Dat zal vermoedelijk niet in grote getale het geval zijn.

De enquête liet het volgende beeld zien:

1. door 21 gemeenten wordt aangegeven, dat er wel eens een HHK-predikant is voorgegaan;
2. door 39 gemeenten wordt aangegeven, dat er wel eens een GB-predikant is voorgegaan;
3. in minstens 62 gemeenten is wel eens een GKv-predikant voorgegaan;
4. in minstens 33 gemeenten is wel eens een NGK-predikant voorgegaan.

Met name rond de HHK en de GB zijn er diverse kerkenraden, die aangeven dat ze in de toekomst mogelijk overgaan om deze predikanten eens uit te nodigen. Met name rond de HHK/GB is het uitnodigingsbeleid van predikanten nog 'in ontwikkeling'.

Geen contact op kerkenraadsniveau

Waar er contacten is, is de ervaren geestelijke verbondenheid groot. Dat geldt ongeacht het kerkgenootschap. Er zijn echter ook kerkenraden, die geen vorm van samenspreken/samenwerken zoeken terwijl dit in geografisch opzicht wel mogelijk is.

Uit de gehouden enquête is wat dat betreft het volgende op te maken:

1. Hersteld Hervormde Kerk
  - a. In 59% van de gemeenten waar er contact gelegd kan worden met een HHK gebeurt dit niet (37 van de 63 gemeenten)
  - 40 b. Diverse redenen worden hiervoor aangedragen:
    - er is geen behoefte/noodzaak vanwege samenwerking met andere gemeenten GKv/NGK;
    - er is een verschil in geestelijke ligging;
    - er is in de buurt een GB-gemeente en men wil geen keuze maken.
- 45 2. Gereformeerde Bond binnen de PKN
  - a. In 60% van de gemeenten waar er contact gelegd kan worden met een GB-gemeente gebeurt dat niet (55 van de 92 gemeenten)
  - b. Diverse redenen worden hiervoor aangedragen:
    - er is geen behoefte/noodzaak vanwege samenwerking met andere gemeenten GKv/NGK;

50

- er is een verschil in geestelijke ligging;
- er is in de buurt een HHK en men wil geen keuze maken;
- gevoeligheden vanwege onderling grensverkeer.

3. Gereformeerde Kerken vrijgemaakt

- 5 a. In 36% van de gemeenten waar er contact gelegd kan worden met een GKv gebeurt dit niet (42 van de 118 gemeenten)
- b. Bij minstens 70% is een gebrek aan geestelijke verbondenheid en de liggingsverschillen de oorzaak (30 van de 42 gemeenten)

4. Nederlands Gereformeerde Kerken

- 10 a. In 52% van de gemeenten waar er contact gelegd kan worden met een NGK gebeurt dit niet
- b. (35 van de 68 gemeenten)

Diverse redenen worden hiervoor aangedragen:

- 15 - bij minstens 50% gebrek aan geestelijke verbondenheid;
- er wordt geen noodzaak toe gevoeld;
- gevoeligheden vanwege onderling grensverkeer .

De reden om geen contact te liggen met een gemeente uit een ander kerkgenootschap ligt bij de GKv het duidelijkst. Voor minstens 70% van de kerkenraden ligt daarvoor de reden in een gebrek aan geestelijke verbondenheid en de geconstateerde/ervaren

20 liggingsverschillen.

Daarnaast valt het op, dat gemeenten die samenwerken/samenspreken met een GKv/NGK gemeente de behoefte/noodzaak niet hebben om ook contacten te leggen met een HHK/GB-gemeente. Blijkbaar dient er bij het aangaan van een vorm van kerkelijke samenspreken/samenwerken ook een keuze gemaakt te worden. Schaken op verschillende

25 borden blijkt ook in deze lastig te zijn.

Ontwikkelingen binnen andere kerkverbanden

De GS heeft deputaten eenheid opgedragen om recente ontwikkelingen binnen de GKv te taxeren. Dat diende te staan in het licht van de contacten, die er zijn met de GKv. Daarbij

30 werd verwezen naar mogelijke geschilpunten t.a.v. 'vrouw en ambt' en 'visie op en wijze van omgaan met homoseksualiteit'. Juist die twee zaken dienden ook aan de orde te komen in de contacten met de NGK.

In de enquête is aan de kerkenraden gevraagd in hoeverre er bij hen bezorgdheid is over de koers binnen de GKv en de NGK. Uit de gehouden enquête is het volgende op te maken:

35 1. Gereformeerde Kerken vrijgemaakt

- a. In 30% van de gemeenten is geen zorg over de ontwikkelingen binnen de GKv (46 van de 149 gemeenten). Hiervan heeft ruim 70% een vorm van kerkelijk samenwerken/samenspreken met een GKv.
- 40 b. In 58% van de gemeenten is er wel zorg over de ontwikkelingen binnen de GKv (87 van de 149 gemeenten). Hiervan heeft ruim 20% een vorm van kerkelijk samenwerken/samenspreken met een GKv

2. Nederlands Gereformeerde Kerken

- a. Waar er een vorm van kerkelijk samenwerken/samenspreken is met een NGK bestaat geen zorg over de ontwikkelingen binnen de NGK
- 45 b. Waar er een vorm van kerkelijke samenwerken/samenspreken is met een NGK bestaat er wel zorg over de divergerende besluitvorming tussen de GS van de CGK en de NGK
- c. In 55% van de gemeenten is er wel zorg over de ontwikkelingen binnen de NGK (80 van de 147 gemeenten)

Deze uitkomsten laten zien, dat waar er een vorm van samenspreken/samenwerken is met een GKv/NGK er nauwelijks zorgen zijn over de ontwikkelingen binnen die beide kerkverbanden. Dat is geen opvallende uitkomst: men kent elkaar en voelt zich verwant aan elkaar. Alhoewel dit niet is onderzocht, ligt het in de lijn van de verwachting, dat

5 binnen deze CGK-gemeenten nagenoeg dezelfde gedachten leven als binnen de GKv/NGK.

Die zorgen leven er wel bij gemeenten, die geen contact hebben met een GKv/NGK. Deels kan dit te verklaren zijn uit het principe 'onbekend maakt onbemind'. Wanneer kerkenraden elkaar niet ontmoeten blijven vooroordelen gemakkelijk bestaan. Tegelijk zijn

10 deze zorgen ingegeven vanuit theologische bezwaren. Alhoewel dit niet is onderzocht, ligt het in de lijn van de verwachting, dat binnen deze CGK-gemeenten een andere omgang met de Schrift wordt voorgestaan.

Afsluitend

15 De duiding van de onderzoeksresultaten en de conclusies n.a.v. de gehouden enquête staan in het deputatenrapport.

Bijlage 2: Verklaring van verbondenheid

Ik bid niet alleen voor hen, maar voor allen die door hun verkondiging in mij geloven. Laat hen allen één zijn, Vader! Zoals u in mij bent en ik in u, laat hen zo ook in ons zijn, opdat de wereld gelooft dat u mij hebt gezonden.

Johannes 17:20,21

Als wat ik doe niet van mijn Vader komt, geloof me dan niet, maar als dat wel het geval is, geloof Johannes dan tenminste wat ik doe. Dan zult u begrijpen dat de Vader in mij is, en dat ik in de Vader ben.

Johannes 10:37,38

Wij horen bij Christus en daarom bij elkaar

Wij ondergetekenden, vertegenwoordigers van protestantse kerken en geloofsgemeenschappen in Nederland, verklaren bij dezen plechtig dat wij ons aan elkaar verbonden weten. Wij zijn aan elkaar gegeven door onze Heere Jezus Christus en daarom willen we elkaar ook niet meer loslaten. Wij erkennen dat er onder ons grote verschillen zijn in overtuiging en in geloofsbeleving. Deze verschillen willen wij niet ontkennen of bagatelliseren. Maar wij zijn ervan overtuigd dat wat ons verbindt meer is: de naam van Jezus Christus. Daarom erkennen wij elkaar, zoals Hij ons aanvaard heeft. Wij erkennen dat we elkaar nodig hebben en wij zijn bereid van elkaar te leren en elkaar te steunen in de dienst van God. Door het Woord van de Zoon van God zijn wij één, zoals de Vader in de Zoon is. En als wij doen wat van zijn Vader komt, herkennen wij dat in elkaar.

Wij sluiten een verbond

Wij weten ons samen verbonden met de oude christelijke kerk die haar geloof onder woorden heeft gebracht in de belijdenis van Nicea. Wij sluiten daarom met elkaar een ‘verbond’ voor het aangezicht van God. Hij is het die met ons eerst Zijn verbond heeft gesloten, door het bloed van Jezus Christus. In dat verbond mogen wij vertrouwen op de liefde van de levende God, Vader, Zoon en Heilige Geest. Navolgend de lijn van Gods vroegere verbondsvolk sluiten wij nu ook zo’n verbond met elkaar om God te dienen, zoals in Jozua 24. Wij spreken uit dat wij elkaar liefhebben en op elkaar rekenen en dat wij bereid zijn elkaar te helpen. In het verleden hebben wij vaak langs elkaar heen geleefd. Wij leven nu in een totaal andere tijd, waarin christen-zijn betekent tot een minderheid in ons land te horen. Wij verootmoedigen ons en wij verklaren dat wij elkaar blijvend zullen zoeken.

Wij aanvaarden samen onze roeping in de samenleving

Als kerken en geloofsgemeenschappen weten wij ons geroepen voor onze taak in de samenleving. God had de wereld zo lief dat Hij zijn enige Zoon ervoor gegeven heeft (Johannes 3: 16). Wij willen in de wereld getuigen van die liefde in woorden en daden. Zeker bij dat getuigenis kunnen wij elkaar niet missen en hebben wij elkaar heel hard nodig. Wij sluiten daarom dit verbond onder aanroeping van de naam van de Here onze God en in de kracht van de Geest van Jezus Christus. Hij heeft zijn Vader gebeden voor de eenheid van allen die in hem geloven ‘opdat zij één zijn zoals wij: ik in hen en u in mij. Dan zullen zij volkomen één zijn en zal de wereld begrijpen dat u mij hebt gezonden’ (Johannes 17: 22,23). Deze eenheid gaat boven organisatorische of institutionele eenheid uit. Tegelijk roept deze eenheid in Christus ons op om zoveel mogelijk concreet onze verbondenheid vorm te geven. Wij hopen dat het verbond dat wij vandaag sluiten daaraan mag bijdragen. Wij verlangen naar de verhoring van het gebed van onze Heiland, zodat de

wereld Gods liefde in Christus kan zien. Wij bidden daarvoor om de genade van Jezus Christus, de liefde van God en de eenheid van de Heilige Geest.

Wat betekent het verbond concreet?

- 5 1. ‘Maar wat mij en mijn huis betreft, wij zullen de HERE dienen’ (Joz. 24: 15b). Dat willen wij als christenen nu ook gezamenlijk doen. Wij spreken dat uit door de ondertekening van deze verklaring.
2. Wij komen de eerstkomende vijf jaar jaarlijks één dag als vertegenwoordigers van de kerken bij elkaar om de kerkelijke eenheid te bevorderen en te vieren. De eerste keer
- 10 nodigt de Nationale Synode uit en geeft invulling aan deze ontmoetingsdag, daarna is de organisatie van deze dag de verantwoordelijkheid van de kerken zelf.
3. Aan het grondvlak wordt het geloofsgesprek tussen de christenen in ons land door de deelnemende kerken en geloofsgemeenschappen van harte ondersteund. De onder 2. genoemde jaarlijkse vergadering draagt hiervoor de verantwoordelijkheid.
- 15 4. Wij onderzoeken met elkaar de mogelijkheden voor vormen van ontmoeting en samenwerking op het grondvlak en welke hindernissen zich daarbij voordoen.
5. In het vijfde jaar wordt besloten hoe het verder gaat.

Bijlage 3. Rapport over de werkzaamheden van het deputaten overleg eenheid (DOE) over de periode 2016-2019

1. Inleiding

5 De DOE-groep is een werkgroep vanuit het deputaatschap eenheid van de CGK, het deputaatschap kerkelijke eenheid van de GKv en de Commissie voor Contact en Samenspreking van de NGK. Met het oog op kerkrechtelijke expertise is er uit elk kerkverband een deputaat kerkrecht lid van DOE. De DOE-groep werkt onder verantwoordelijkheid van deze drie deputaatschappen¹³, die daarvoor mandaat hebben gekregen van de generale synodes¹⁴.

15 De DOE-groep voert overleg, adviseert en ontwikkelt regelgeving met het oog op diverse vormen van plaatselijke eenheid, met als doel de versterking van plaatselijke samenwerking, organisatorisch en inhoudelijk, en de versterking van de relatie met de betrokken kerkverbanden; hierdoor wordt het proces van landelijke eenwording bevorderd. DOE stimuleert ook de ontwikkeling van visie op kerkelijke eenheid tussen de drie kerken en in bredere zin.

20 De DOE-groep voert verder regelmatig overleg met plaatselijke kerken op weg naar eenheid (het DOE-overleg) om de behoefte te peilen aan nieuwe regelgeving of verandering van de bestaande. Verder is DOE beschikbaar om kerken die op weg zijn naar een vorm van samenwerking van advies te dienen op het terrein van kerkrecht, kerkverband of organisatie.

25 De DOE-groep presenteert, via de drie deputaatschappen, één rapport aan de synodes en landelijke vergadering die D.V. in 2019/2020 gehouden worden. Met het oog op duidelijkheid leek het de DOE-groep goed dat 'uit één mond' over het werk van DOE wordt gerapporteerd.

30 *2. Samenstelling en vergaderingen*

De DOE-groep was in de verslagperiode als volgt samengesteld:
 ds. T. Dijkema, GKv-predikant te Enumatil en deputaat kerkelijke eenheid;
 ds. H. van Eeken, CGK predikant te Delft en deputaat kerkorde/kerkrecht;
 ds. J.W. Ester, CGK predikant te 's Gravenmoer en deputaat Eenheid
 35 ds. K. Muller, NGK emeritus predikant te Emmeloord en lid van CCS;
 br. P.M.A. van Oord, NGK, lid CGK/NGK Almere en lid van CCS
 ds. D.H.T. Postuma, NGK predikant te Arnhem lid van CCS
 dr. R.T. te Velde, docent TU Kampen en lid van GKv-deputaatschap kerkrecht
 ds. R.J. Vreugdenhil, GKv-predikant te Capelle aan den IJssel-Zuid/West en deputaat
 40 kerkelijke eenheid.

Ds. H. van Eeken volgde ds. W. van 't Spijker op als voorzitter na terugtreden van ds. W. van 't Spijker als lid van deputaten eenheid CGK.; het (ambtelijk) secretariaat berustte bij Lydia Postma-Douma, die dit overnam van ds. A.J. Minnema.

45 De DOE-groep vergaderde gemiddeld vijf keer per jaar. Twee keer werden de betrokken kerken uitgenodigd voor een DOE-overleg.

In januari 2017 is gesproken met ds. B. Bloemendal en br. G.H. Bakker namens de voortgezet Gereformeerde Kerken in Nederland over een waarnemerschap van de vGKN aan DOE. De gezamenlijke conclusie daarvan was dat de vGKN eerst zicht moet krijgen op ontwikkelingen in het eigen kerkverband in de nabije toekomst. Als er vanuit de vGKN

¹³ Waar in het vervolg sprake is van deputaatschappen wordt daarin ook de CCS begrepen

¹⁴ Waar in het vervolg sprake is van Generale Synode, kan dit ook gelezen worden als Landelijke Vergadering

concrete vragen zijn rondom samenwerking met GKv, CGK of NGK, zijn ze van harte welkom om de vraag in te dienen en bij de vergadering aan te schuiven. Dit gesprek heeft nog geen vervolg gekregen.

- 5 In november 2018 heeft een extra vergadering van DOE met deputaten eenheid CGK plaatsgevonden. We bespraken de uitkomst van de DOE-conferentie van 24 maart 2018.

3. Thema's

3.1. Samenwerkingsgemeenten en Nederlands recht

- 10 Er bestond bij samenwerkingsgemeenten een stuk onduidelijkheid rondom allerlei regelgeving op het grensvlak van kerkrecht en burgerlijk recht, o.a. over de ANBI status, de KvK-inschrijving en het wel of niet gezamenlijk bezitten van onroerend goed. Daarom heeft DOE een notitie 'samenwerkingsgemeente en de Nederlandse wetgeving' geschreven. Dit stuk is te vinden op onze website: www.kerkelijkeenheid.nl.
- 15 Op 31 mei 2017 heeft DOE een avond georganiseerd voor alle samenwerkings- en samenwerkende gemeenten over dit thema. Ds. Rob Vreugdenhil sprak over het eigen recht van kerken. Jos van de Berg van het Dienstenbureau van de CGK sprak over samenwerkingsgemeente en ANBI, KvK-inschrijving. Ruurd Kooistra van het Steunpunt Kerkenwerk sprak over samenwerkingsgemeente, notaris en eigendommen.
- 20 Een en ander heeft duidelijkheid opgeleverd die met name waardevol bleek voor nieuw te vormen samenwerkingsgemeenten.

3.2. Overkomst predikanten uit ander kerkverband

- 25 Al in de vorige synodale periode bereikte ons een verzoek studie te doen naar de vraag: is het mogelijk voor gemeentes om over de kerkgrenzen heen een predikant te beroepen, binnen de samenwerking van de kerkverbanden van CGK, GKv en NGK? Binnen DOE is hier over gesproken, maar een notitie, voorbereid vanuit het CGK-deputaatschap kerkorde en kerkrecht, is nog niet voldoende besproken om tot een gezamenlijk voorstel te leiden. DOE ondersteunt wel de wens dat er ruime mogelijkheden komen. Voor de overkomst van
- 30 predikanten tussen NGK en GKv zal, in het kader van het proces naar hereniging, een tijdelijke voorziening nodig zijn, waarvoor de Regiegroep verantwoordelijkheid neemt.

3.3 Een vernieuwd 'Model Samenwerkingsovereenkomst'

- 35 De vorming van een samenwerkingsgemeente wordt formeel vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. In de eerste jaren van DOE is er gewerkt aan een model voor zo'n overeenkomst. Nieuw te vormen samenwerkingsgemeenten (SWG-en) konden die gebruiken. Tegelijk vormde het model de neerslag van het ontwikkelde kerkrecht rond SWG-en. Het kreeg een formele status door opeenvolgende besluitvorming: door de GS Huizen 2010 (CGK) werd het aanvaard (Acta art.176), wat door GS Urk-Maranatha 2013
- 40 opnieuw gebeurde, maar nu met de volledige tekst; de LV Houten 2010 (NGK) heeft er mee ingestemd (Acta art. 10.01) en het opgenomen als bijlage bij AKS art.39; GS Harderwijk 2011 (GKv) nam er met instemming kennis van (Acta art.84-3) waarna het door GS Ede 2014 opgenomen werd in de Generale Regeling bij K.O. E69.2.
- 45 In de samenwerkingsovereenkomsten van SWG-en die daarna gevormd zijn is goed te herkennen dat dit model bijgedragen heeft aan kerkrechtelijke helderheid en zorgvuldigheid. Verschillende formuleringen uit het model behoren inmiddels tot het standaardvocabulaire op dit terrein.
- In de afgelopen jaren heeft het nadenken niet stilgestaan. Zo zijn er bijvoorbeeld ontwikkelingen in de verhouding van kerkrecht en Nederlands recht. Daarom heeft DOE
- 50 een vernieuwd model ontwikkeld, dat inmiddels ook al zijn diensten bewijst. Ook dit model leggen we voor aan de brede kerkelijke vergaderingen met het verzoek er dezelfde status aan te geven als aan het vorige.

We noteren eerst kort een aantal aanvullingen in dit nieuwe model ten opzichte van het vorige:

- a. in de zin van het burgerlijk wetboek BW 2:2 geldt de samenwerkingsovereenkomst als het statuut van het kerkgenootschap (= de te vormen samenwerkingsgemeente);
- b. m.b.t. de afvaardiging naar de classis is rekening gehouden met de CGK-besluitvorming hierover;
- c. in een toelichting wordt uitgelegd dat de samenwerkingsovereenkomst niet vastgelegd moet worden in een notariële akte. Dit zou alleen nodig zijn wanneer het juridische eigendom van onroerende goederen (kerkgebouw, pastorie) zou overgaan naar de SWG, maar dat wordt sterk afgeraden. In de nieuwe samenwerkingsovereenkomst wordt ervan uitgegaan dat de SWG wel het economisch eigendom van de gebouwen heeft;
- d. in het model is uitgewerkt hoe bij een eventuele ontbinding van de SWG de financiële ontvlechting geregeld kan worden;
- e. nieuw is de aandacht voor de koepelinschrijving bij de Kamer van Koophandel en de gezamenlijke ANBI-beschikking. Vanwege de afspraken hierover met instanties is het van belang dat SWG-en hier zorgvuldig in handelen.

Afzonderlijke aandacht verdient de wijziging m.b.t. het ‘divergerend kerkrecht’.

3.4 Samenwerkingsgemeenten en ‘divergerend kerkrecht’

DOE heeft in deze periode bijzonder aandacht gegeven aan de vraag hoe een samenwerkingsgemeente (bij de vorming of later) ermee om zal gaan als besluiten of kerkorde-bepalingen van de betrokken kerkverbanden niet met elkaar overeenstemmen of zelfs botsen. Dat is een al langer bekende vraag. In het model samenwerkingsovereenkomst van 2010 stond daarover bepaald in art. 5.b: ‘Bij onderlinge strijdigheid zoekt de kerkenraad een weg die de opbouw en de eenheid van de gemeente dient, en die zoveel mogelijk recht doet aan de bedoeling van alle besluiten. Hij legt zijn beslissing ter acceptatie voor aan de classis van het kerkverband dat het besluit nam waarvan afgeweken wordt.’ Deze regel is door de drie landelijke vergaderingen (synodes) geaccordeerd. In het najaar van 2017 is er binnen DOE een bezinning geweest die tot een andere formulering geleid heeft. De hoofdlijn is gelijk gebleven, maar in de uitwerking is een belangrijke wijziging aangebracht.

Helder uitgangspunt is dat de kerkordes en besluiten van alle betrokken kerkverbanden geldig en bindend zijn voor de SWG, net als voor andere gemeenten. Dat is in de praktijk goed mogelijk omdat een SWG gevormd wordt op het raakvlak van kerkverbanden die elkaar van harte zien als kerken van Christus. Er is dus vooral veel overeenstemming, ook in het kerkrecht. Voor de verschillen die er dan toch zijn, moet in elke SWG een weg gevonden worden. Dat vraagt om goed overwogen keuzes en beslissingen.

De eerste vraag is wie daarover besluiten neemt. Het lijkt ons het meest passend bij het gereformeerde kerkrecht dat de beslissing primair ligt bij de kerkenraad van de SWG (of bij de kerkenraden van gemeenten die een SWG gaan vormen). ‘Bij onderlinge strijdigheid zoekt de kerkenraad een weg die de opbouw en de eenheid van de gemeente dient, en die zoveel mogelijk recht doet aan de bedoeling van alle besluiten.’ (model samenwerkingsovereenkomst 2010).

Tegelijk past het bij het gereformeerde kerk-zijn dat de kerkenraad zijn beslissing voorlegt aan de classis of regio. De classis is de eerste laag in het kerkverband. Daar aanvaarden de kerken elkaar steeds opnieuw. Vanouds bevaart de classis, in haar visitatoren, elke kerkenraad op het naleven van de kerkorde en de besluiten van het kerkverband. De classis is bevoegd zich uit te spreken over een eventueel afwijken van de kerkorde of van

synodebesluiten. Meent een kerkenraad een besluit niet (geheel) uit te kunnen voeren met het oog op de eigen gemeente (of vanwege de samenwerkingssituatie), dan kan hij in de classis zelf zijn overwegingen daarvoor toelichten.

- 5 Met de aanvaarding van het model samenwerkingsovereenkomst 2010 is de regel geaccordeerd dat de kerkenraad ‘zijn beslissing ter acceptatie voorlegt aan de classis van het kerkverband dat het besluit nam waarvan afgeweken wordt’. Deze formulering blijkt misverstand te kunnen geven. Het ‘accepteren van de beslissing van de kerkenraad’ lijkt te suggereren dat de classis zelf inhoudelijk moet instemmen met deze beslissing. Maar dat is niet nodig. Het is juist om de beslissing zelf voor verantwoordelijkheid van de kerkenraad te laten. De kerkenraad verantwoordt zich tegenover de classis, legt uit waarom hij meent de beslissing zo te moeten nemen. De classis kan er op aandringen om het besluit te herzien. Blijft de kerkenraad bij zijn beslissing, dan ligt bij de overige classiskerken niet de vraag of inhoudelijk ingestemd wordt met dat kerkenraadsbesluit, maar of die kerk, met dat genomen besluit, aanvaard blijft in de kring van zusterkerken. In de classis vormen de kerken immers steeds weer het kerkverband.

In het nieuwe model samenwerkingsovereenkomst stelt DOE daarom voor als regel vast te leggen:

- 20 *artikel 4. Kerkorde en besluiten van de kerkverbanden:*
- a. *in de samenwerkingsgemeente gelden de kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken (K.O.-CGK), het Akkoord van Kerkelijk Samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken (AKS) en de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (K.O.-GKv);*
  - 25 b. *besluiten van meerdere vergaderingen van elk van de kerkverbanden hebben in de samenwerkingsgemeente bindende rechtskracht volgens de bepalingen in het AKS en de K.O.;*
  - c. *bij onderlinge strijdigheid van AKS en K.O., of van besluiten door meerdere vergaderingen, zoekt de kerkenraad een weg die de opbouw en de eenheid van de gemeente dient en die zoveel mogelijk recht doet aan de bedoeling van de bepalingen of besluiten. Hij gaat over zijn (voorlopige) beslissing in gesprek met de regio of classis;*
  - 30 d. *wanneer de kerkenraad blijft bij een beslissing die afwijkt van de kerkorde of het besluit van één van de kerkverbanden, vraagt hij de regio of classis van het betrokken kerkverband of de samenwerkingsgemeente als zusterkerk in dat kerkverband geaccepteerd blijft.*
  - 35

Naast de vraag wie er bevoegd is te besluiten bij divergerend kerkrecht is er de vraag op welke gronden zo'n besluit genomen wordt. Hiervoor zal de classis eenzelfde toetsing moeten doen als aangegeven in de CGK-regeling voor het gestalte geven aan de eenheid van kerken van gereformeerd belijden (K.O. bijlage 8):

- a. de classis zal zich overtuigen van het feit dat de betreffende kerkenraad zorgvuldig over het betreffende punt gesproken heeft en onderling overeenstemming heeft bereikt.
- 45 b. de classis zal zich overtuigen van het feit dat over het betreffende punt de gemeente gehoord is en haar bewilliging gevraagd is.

In dit verband wordt wel de formulering ‘minst verstrekkende kerkorde’ gebruikt. Een enkele opmerking hierover. Deze formulering geeft veel onduidelijkheid. Wat als meer of minder verstrekkend wordt beschouwd, hangt sterk af van vanaf welke kant er gekeken wordt. Verder is, voor zover ons bekend, dit nooit zo door een kerkelijke vergadering uitgesproken. De CGK-synode van 1998 sprak wel uit ‘dat van alle samenwerkende en samenwerkingsgemeenten verwacht mag worden dat zij zich geheel zullen houden aan de in de CGK geldende kerkorde inclusief het ondertekeningsformulier alsmede aan de

besluiten van meerdere vergaderingen' (Acta 1998, art 285); in 2001 werd dat bevestigd door de uitspraak 'dat voor de samenwerkingsgemeenten dezelfde kerkordelijke regels gelden als voor iedere Christelijke Gereformeerde Kerk'. (Acta 2001, art. 143). DOE heeft dat vertaald naar de grondregel van de geldigheid van kerkorde en besluiten in een
 5 samenwerkingsgemeente, in het voorgestelde model art. 4 a en b. De overweging van de CGK-synode 2016 dat 'het besluit dat in samenwerkingsgemeenten de minst verstrekkende kerkorde vigeert, nog steeds geldt' lijkt te verwijzen naar de genoemde besluiten, maar stemt daar niet mee overeen. Bovendien voegt deze overweging iets toe. Het gaat nu niet
 10 meer in het algemeen over de geldigheid van kerkordelijke regels, maar over de vraag hoe in een concrete situatie bij conflicterende regels besloten zal worden. Wat DOE betreft is het beter die vraag niet in het algemeen (en met een onduidelijke formulering) te beantwoorden, maar dit per situatie door de kerkenraad te laten beslissen, met verantwoording aan de meest nabije kerkverbandelijke vergadering.

15 *3.5 Botsend kerkrecht in de praktijk: samenwerkingsgemeente en 'M/V en ambt'*

DOE was indirect betrokken bij de besluitvorming in samenwerkingsgemeente Arnhem (CGK-NGK) en de christelijke gereformeerde classis Apeldoorn rond het onderwerp van de vrouwelijke ambtsdrager. De kerkenraad van SWG Arnhem besloot om op dit punt zich
 20 te houden aan de kerkelijke afspraken van de NGK en niet aan die van de CGK. De CGK-classis Apeldoorn besloot dit te accepteren. Daarbij werd nadrukkelijk verwezen naar de ruimte die volgens het model samenwerkingsovereenkomst (2010) aan de SWG-en gegeven is.

In de bezwaren die vanuit CGK-zijde ingebracht werden tegen dit classisbesluit werd onder andere verwezen naar de 'Handreiking verkiezing ambtsdragers in een
 25 samenwerkingsgemeente'. Deze handreiking, opgesteld door DOE in 2012, vermeldt onder 3.d : 'Vrouwelijke leden van de gemeente hebben geen passief kiesrecht wanneer één van de kerkverbanden van de samenwerkingsgemeente daarvoor niet de ruimte geeft.' Deze handreiking is door de CGK-synode van 2013 aanvaard.

DOE realiseert zich dat hiermee onduidelijkheid geschapen is. De handreiking lijkt een
 30 beperking van de ruimte die het model samenwerkingsovereenkomst biedt. Wat ons betreft prevaleert het algemene principe zoals aangegeven in het model van 2010: de classis kan ruimte geven. We stellen daarom een herziene handreiking voor de verkiezing van ambtsdragers in een SWG voor, waarin de bepaling rond passief kiesrecht voor vrouwelijke leden ontbreekt (bijlage 2)

Inhoudelijk doet DOE geen uitspraak over het vraagstuk waar de SWG Arnhem mee
 35 worstelt. Dat is aan de betrokken classis en eventueel de PS en GS van de CGK. We wijzen hier wel op de waarde van de gewijzigde insteek in het model samenwerkingsovereenkomst, zoals hiervoor genoemd. Een classis hoeft zelf niet inhoudelijk in te stemmen met 'de vrouwelijke ambtsdrager' als zij wel een
 40 samenwerkingsgemeente in haar midden blijft aanvaarden die vrouwelijke ambtsdragers heeft. De veel gehoorde uitdrukking 'zo komt via de achterdeur van de samenwerkingsgemeente toch de vrouwelijke ambtsdrager het kerkverband in' doet geen recht aan de werkelijkheid. De situatie is eerder te vergelijken met die van het actieve kiesrecht. Sinds de invoering daarvan in de CGK leven daar kerken met elkaar in één
 45 verband die op dit punt verschillen. Kerken die hun bezwaren houden, kunnen aanvaarden dat andere kerken in de classis deze praktijk wel hebben.

Wij kunnen ons voorstellen dat een samenwerkingsgemeente die besluit vrouwelijke ambtsdragers mogelijk te maken, en die met dat besluit blijvend aanvaard wordt in de classis, aan de classis de toezegging doet geen vrouwelijke ambtsdragers af te vaardigen
 50 naar de classis. De classis zou dit zelf ook als voorwaarde in haar besluit kunnen opnemen. In een situatie waarin kerken elkaar ondanks verschillen willen vasthouden, kan dit een voor allen aanvaardbare vorm betekenen.

3.6 'Schuurpunten' vanuit de samenwerkingsgemeenten

Vanuit de samenwerkingsgemeenten bereikten ons diverse vragen naar aanleiding van de besluiten van de laatste CGK-synode:

- 5 a. de afvaardiging van niet-CGK-ambtsdragers uit samenwerkingsgemeentes naar CGK-classes;
- b. de omgang met divergerende besluiten van de meerdere vergaderingen van CGK, NGK en GKv;
- c. de omgang met de besluiten inzake M/V en ambt; d. homoseksualiteit en kerk.

10 Naar aanleiding van deze signalen hebben we een DOE-conferentie georganiseerd waarvoor alle samenwerkende en samenwerkingsgemeenten zijn uitgenodigd. Deze conferentie vond op 24 maart 2018 plaats in Bunschoten. De conferentie werd drukbezocht. Tijdens de conferentie werd er naast dankbaarheid voor de zegen die in samenwerkingsgemeenten wordt ervaren ook zorg gedeeld. Zorg en pijn was er over

15 kerkrecht en synode uitspraken die als beperkend werden ervaren. Daarnaast werd er verlangen gedeeld naar mogelijkheden voor een goede plek van samenwerkingsgemeenten in alle drie de kerkverbanden. Een samenvattend verslag van deze conferentie is opgenomen in bijlage 3.

20 Naar aanleiding van dit DOE-overleg heeft DOE gesproken met deputaten eenheid (DE) van de CGK.

DOE vraagt aan de generale synodes en Landelijke Vergadering om een duidelijk signaal vanuit de kerkverbanden dat er dankbaarheid is voor lokale eenheid. DOE onderstreept het verlangen van samenwerkingsgemeenten dat zij de ruimte (blijven) krijgen om met twee of

25 meer kerkverbanden voluit verbonden te zijn, ook als dat betekent dat er andere keuzes worden gemaakt dan binnen een kerkverband regel is. In het najaar van 2018 heeft DOE de samenwerkingsgemeenten hierover een bemoedigende brief gestuurd (bijlage 4)

3.7 Derde Visieconferentie

30 Op 30 maart 2019 staat de 3^e visieconferentie gepland. Het thema is 'The Church' naar aanleiding van het gelijknamige convergentiedocument van de Wereldraad van Kerken.

3.8 Adviezen aan plaatselijke kerken

Vanuit verschillende plaatselijke samenwerkingsituaties werd DOE benaderd voor advies. Het betrof allerlei onderwerpen waar samenwerkingsgemeenten mee te maken krijgen.

35

3.9. Website DOE

De DOE-groep heeft een website over kerkelijke eenheid: www.kerkelijkeeenheid.nl. Alle documenten die relevant zijn voor kerkelijke eenheid en het vormen van samenwerkende gemeenten en samenwerkingsgemeenten zijn daar te vinden. DOE is bezig met het

40 ontwikkelen van een gedeelte van de website waar FAQ (frequently asked questions) inclusief beantwoording op komen te staan.

4. Voorstellen

De DOE-groep draagt de volgende punten aan bij de deputaatschappen met het verzoek

45 deze als voorstel te willen doorgeleiden naar de respectievelijke generale synodes / landelijke vergadering:

1. Het werk van de DOE-groep – regelgeving, advisering en bezinning – te continueren. Gronden:
- 50 a. de samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten zijn gediend met gezamenlijke adviezen en regelgeving betreffende kerkrechtelijke en

- kerkverbandelijke knelpunten binnen het kader van de regelgeving van de drie kerkverbanden;
- 5 b. de samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten zijn gediend met regelmatig overleg met deputaten die door de kerkelijke vergaderingen daartoe gemandateerd zijn;
- c. de samenwerkingsgemeenten, de samenwerkende gemeenten en de kerkverbanden zijn gediend met het ontwikkelen van visie op kerkelijke eenheid in de komende jaren.
- 10 2. Het nieuwe *Model Samenwerkingsovereenkomst* te aanvaarden en dit aan te bevelen aan kerken die een samenwerkingsgemeente willen vormen.
Gronden:
- a. het document geeft samenwerkingsgemeenten een goed model voor het vormen van een samenwerkingsgemeente;
- 15 b. het biedt samenwerkingsgemeenten mogelijkheden het eigene van een samenwerkingsgemeente te behouden en te blijven functioneren als voorpost op het gebied van kerkelijke eenheid.
- 20 3. In te stemmen met de kerkrechtelijke keuzes die aan dit Model Samenwerkingsovereenkomst ten grondslag liggen, met name rond de vraag hoe een samenwerkingsgemeente heeft te handelen wanneer kerkordes of besluiten van de betrokken kerkverbanden onderling strijdig zijn¹⁵
Gronden:
- a. Naast de hoofdregel dat voor samenwerkingsgemeenten de besluiten en kerkordebepalingen van elk van de kerkverbanden rechtskracht hebben, is het goed om vast te leggen welke vergadering bevoegd is uitspraken te doen wanneer er onderlinge strijdigheid is in die besluiten of bepalingen.
- 25 b. DOE wijst terecht de classis aan als de laag in het kerkverband die beslist over (blijvende) aanvaarding van een kerk in het kerkverband wanneer er op onderdelen wordt afgeweken van besluitvorming of kerkorde-bepalingen.
- 30 c. Het Model Samenwerkingsovereenkomst verwoordt principes die leidend zijn voor een samenwerkingsgemeente, ook wanneer deze niet in de reeds bestaande plaatselijke samenwerkingsovereenkomst zijn verwoord.
4. De aangepaste Handreiking voor de verkiezing van ambtsdragers in een samenwerkingsgemeente te aanvaarden.
- 35 a. De eerdere versie van de Handreiking leek op één onderdeel in strijd met het algemene principe m.b.t. het eventuele afwijken van besluitvorming, namelijk dat de classis bevoegd is daarover uitspraken te doen. De Handreiking noemde ten onrechte die mogelijkheid niet.

---

¹⁵ Voor de GKv betekent dit ook het voorstel om de Generale Regeling voor de vorming van een samenwerkingsgemeente, ingevolge art. E 69.2 KO op dit punt aan te passen

Bijlage 1: model samenwerkingsovereenkomst-versie 2

Model samenwerkingsovereenkomst voor samenwerkingsgemeentes

- 5 Dit model is bedoeld als handreiking aan kerken die bezig zijn een samenwerkingsgemeente te vormen. Het is samengesteld op basis van ervaringen van veel samenwerkingsgemeentes, met verwerking van het inmiddels gegroeide kerkrecht op dit gebied.
- 10 Dit document kan dienen als voorbeeld en ijkpunt. In elke plaatselijke situatie zal het verder ingevuld en afgerond moeten worden.
- Het model is ontwikkeld binnen de DOE-groep, het deputatenoverleg eenheid van de drie kerkverbanden CGK, GKv en NGK. Het heeft in eerste instantie een voorlopige status. Via de achterliggende deputaatschappen/commissies (DE, DKE, CCS) zal het mogelijk door besluitvorming op de drie synodes/landelijke vergaderingen een meer formele status
- 15 krijgen.
- Kerken die bezig zijn een samenwerkingsgemeente te vormen kunnen voor advies terecht bij de DOE-groep, bereikbaar via doegroep@ngk.cgk.gkv.nl.

Toelichting

- 20 1. Een samenwerkingsovereenkomst is een belangrijk document, zowel binnenkerkelijk als ook voor de positie van de gemeente in het contact met overheden, financiële instellingen e.d. De kerken hebben in de Nederlandse samenleving nog veel rechten en privileges. Dat vraagt om zorgvuldigheid. In de samenwerkingsovereenkomst wordt het bestaan van de samenwerkingsgemeente en haar verhouding tot de onderliggende
- 25 kerken vastgelegd.
2. De samenwerkingsovereenkomst wordt ondertekend na instemming van de betrokken gemeentes en met de goedkeuring van de regio en de classis. Het vormt de blijvende ‘grondwet’ voor de samenwerkingsgemeente. Wijziging vraagt om nieuwe besluitvorming langs dezelfde weg. Daarom is het goed om alleen de wezenlijke zaken
- 30 vast te leggen die constituerend zijn voor het functioneren van de samenwerkingsgemeente en voor de relatie met de betrokken kerkverbanden. Allerlei meer praktische (en interne) zaken kunnen een plek krijgen in afzonderlijke regelingen die door de (nieuwe) kerkenraad worden vastgesteld. Zij kunnen na verloop van tijd wel eenvoudig gewijzigd worden.
- 35 3. De samenwerkingsovereenkomst valt onder wat het Burgerlijk Wetboek benoemt: ‘kerkgenootschappen worden geregeerd door hun eigen statuut’. De kerken mogen de zaken zelf regelen en vastleggen. Er is geen notarisakte nodig, tenzij er gekozen zou worden om onroerende goederen (gebouwen) juridisch van eigenaar te laten wijzigen. Dit wordt in de huidige situatie sterk afgeraden. Zie hierover meer in de notitie
- 40 ‘Samenwerkingsgemeente en Nederlands recht’, te vinden op de website www.kerkelijkeenheid.nl.
- Een samenwerkingsovereenkomst die volgens de kerkelijke afspraken vastgesteld en ondertekend is, heeft alle nodige geldigheid, binnen en buiten de kerk.
- 45 Met een notariële akte wordt de samenwerkingsgemeente niet meer kerkordelijk maar civielrechtelijk vormgegeven. Hiermee wordt aan de wettelijke vrijheid voor de kerken om volgens eigen statuut zaken te regelen voorbijgegaan. Dit heeft niet alleen consequenties voor de eigen samenwerking, maar kan ook consequenties meebrengen voor de zusterkerken in de betrokken kerkverbanden.
- a. Door de vormgeving in een notariële akte kan de samenwerkingsgemeente meer een
- 50 fusiekerk lijken, in plaats van een samenwerking van gemeentedelen zoals de kerkelijke regelingen aangeven. Dit kan problemen geven bij de ANBI-regeling en de inschrijving bij de Kamer van Koophandel. Met deze instanties zijn via de

kerkverbanden afspraken gemaakt voor de plaatselijke gemeentes. De samenwerkingsgemeente is dan aan te merken als een nieuw kerkgenootschap en daar gelden deze afspraken niet voor. Er kan alleen via de gemeentedelen aanspraak op worden gemaakt.

- 5 b. Ook kan de fiscus, die nu een paraplu-ANBI-regeling heeft gegeven voor een heel kerkverband, oordelen dat delen van dit kerkverband blijkbaar eigen vormen en wegen kiezen en daarmee de noodzaak van de parapluregeling voor het totaal niet langer wenselijk is.
- 10 4. Een samenwerkingsovereenkomst heeft een zakelijk, kerkjuridisch karakter. Het is mooi om in een inleidende paragraaf een verklaring op te nemen in een andere toonzetting, om het geestelijke karakter van de samenwerking te benadrukken.
- 15 5. Op één onderdeel wordt er bij de vorming (en het langer bestaan) van een samenwerkingsgemeente verschillend gehandeld: wordt er bij de roeping tot het ambt blijvend rekening gehouden met de samenstelling van de kerkenraad uit de verschillende gemeentedelen (eventueel zelfs: in evenredigheid)? Op dit punt zijn veel opties mogelijk. Kerkrechtelijk is het niet nodig om bij de roeping tot het ambt er rekening mee te houden tot welk gemeentedeel een ambtsdrager behoort. Ter wille van de aanvaarding door de gemeente kan het (vooralsnog) wel wijs zijn.
- 20 6. Er kan voor gekozen worden om dit als principe blijvend op te nemen in de samenwerkingsovereenkomst (en een daarbij behorende bijlage). Een samenwerkingsovereenkomst wordt echter meer toekomstbestendig wanneer er in opgenomen wordt dat besluiten hierover genomen zullen worden door de kerkenraad, na raadpleging van de gemeente. Dat geeft de ruimte om als gemeente in de loop van de tijd toe te groeien naar een model waarin geen enkel onderscheid meer gemaakt wordt, zonder dat de samenwerkingsovereenkomst aangepast hoeft te worden. In dat geval hoeft een Reglement voor de verkiezing van ambtsdragers geen bijlage bij de
- 25 samenwerkingsovereenkomst te zijn.
- 30 7. Er is in het model een artikel opgenomen over kerkelijke grenzen. Dit sluit aan bij de GKv K.O. art. C42.3 en bij de CGK K.O. art. 38 sub 3. In de praktijk blijken deze bepalingen echter verschillend gehanteerd te worden. Zoals op meer onderdelen vraagt dit om aanpassing van het model naar de concrete situatie.

Samenwerkingsovereenkomst
 ‘XXX (naam Samenwerkingsgemeente)’,
 35 samenwerkingsgemeente van
 de Christelijke Gereformeerde Kerk te X,
 de Nederlands Gereformeerde Kerk te Y en
 de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt te Z

40 ***Verklaring en ondertekening***

Christus is de Heer van de kerk. Hij vergadert, beschermt en onderhoudt zijn gemeente, in de eenheid van het ware geloof. Die eenheid ontvangt de kerk van hem, als een geloofsgeschenk. Die eenheid is tegelijk een opdracht. Wij moeten één zijn, zodat er iets zichtbaar wordt van de unieke eenheid van Vader, Zoon en Heilige Geest.

- 45 Dankbaar constateren de kerkenraden van de CGK te X, de NGK te Y en de GKv te Z dat zij in de afgelopen jaren mochten groeien naar kerkelijke eenheid. We voelen schaamte over de vaak gebrekkige manier waarop dit proces verlopen is, maar vooral blijdschap over wat we daarin van onze genadige God gekregen hebben. Voor de toekomst vertrouwen we op zijn leiding en zegen over ons gezamenlijk kerk zijn. We willen ons door hem laten inschakelen in de uitbreiding van zijn koninkrijk.
- 50 Aan hem de eer, nu en in eeuwigheid!

Kerk-zijn vraagt, naast een gelovige houding, ook om goede orde en duidelijke afspraken, zowel intern als naar de kerkverbanden waarmee we verbonden zijn, en ook naar de samenleving en de overheid. Daarom leggen we, met instemming van de gemeentes en onder goedkeuring van de classis (naam) van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de regio (naam) van de Nederlandse Gereformeerde Kerken en de classis (naam) van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, de eenwording van onze gemeentes vast in deze samenwerkingsovereenkomst.

Ondergetekenden, ambtsdragers van de Christelijke Gereformeerde Kerk te X, de Nederlands Gereformeerde Kerk te Y en de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt te Z, verklaren dat deze gemeentes met ingang van [datum] de Samenwerkingsgemeente XXX vormen, volgens onderstaande samenwerkingsovereenkomst.

namens de Christelijke Gereformeerde Kerk te X
 (volgt naam en handtekening van elke ambtsdrager
 namens de Nederlands Gereformeerde Kerk te Y
 (volgt naam en handtekening van elke ambtsdrager)
 namens de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt te Z
 (volgt naam en handtekening van elke ambtsdrager)

[plaats], [datum van ondertekening]

Toelichting: een samenwerkingsovereenkomst is een zakelijk, kerkjuridisch document. Het is mooi om die vooraf te laten gaan door een meer gelovig getoonzette verklaring. De hier geboden tekst is slechts een voorbeeld.

Samenwerkingsovereenkomst

Artikel 1. Statuut

Burgerlijk Wetboek BW 2:2 bepaalt dat kerkgenootschappen rechtspersoonlijkheid bezitten en geregeerd worden door hun eigen statuut, voor zover dit niet in strijd is met de wet. Het statuut van de nieuw te vormen Samenwerkingsgemeente XXX is deze samenwerkingsovereenkomst, waarin tevens bepaald is dat de statuten van de Christelijke Gereformeerde Kerken (de Kerkorde), van de Nederlandse Gereformeerde Kerken (het Akkoord van Kerkelijk Samenleven) en van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (de Kerkorde) geldend zijn.

Artikel 2. Gemeentedelen, samenwerkingsgemeente, naam

De samenwerkingsgemeente bestaat uit de Christelijke Gereformeerde Kerk (CGK) te X, de Nederlands Gereformeerde Kerk (NGK) te Y en de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt (GKv) te Z; zij worden in deze overeenkomst aangeduid als de gemeentedelen. Deze CGK, NGK en GKv vormen per [datum] een samenwerkingsgemeente met de naam XXX.
 Deze samenwerkingsgemeente functioneert in alle opzichten als één gemeente onder leiding van één kerkenraad

Artikel 3. Rechtspersoonlijkheid en vertegenwoordiging

- a. Zowel de samenwerkingsgemeente als de gemeentedelen bezitten rechtspersoonlijkheid naar BW 2:2.
- b. De kerkenraad vertegenwoordigt de samenwerkingsgemeente XXX in en buiten rechte; hij is ook de enige vertegenwoordiger richting de kerkverbanden van CGK, NGK en GKv.

- c. De kerkenraad vertegenwoordigt ook de gemeentedelen, namelijk de Christelijke Gereformeerde Kerk te X, Nederlands Gereformeerde Kerk te Y en de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt te Z.

5 *Artikel 4. Kerkorde en besluiten van de kerkverbanden*

- a. In de samenwerkingsgemeente gelden de kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken (K.O.-CGK), het Akkoord van Kerkelijk Samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken (AKS) en de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (K.O.-GKv).
- 10 b. Besluiten van meerdere vergaderingen van elk van de kerkverbanden hebben in de samenwerkingsgemeente bindende rechtskracht volgens de bepalingen in het AKS en de K.O.
- c. Bij onderlinge strijdigheid van AKS en K.O., of van besluiten door meerdere vergaderingen, zoekt de kerkenraad een weg die de opbouw en de eenheid van de gemeente dient en die zoveel mogelijk recht doet aan de bedoeling van de bepalingen of besluiten. Hij gaat over zijn (voorlopige) beslissing in gesprek met de regio of classis.
- 15 d. Wanneer de kerkenraad blijft bij een beslissing die afwijkt van de kerkorde of het besluit van één van de kerkverbanden, vraagt hij de regio of classis van het betrokken kerkverband of de samenwerkingsgemeente als zusterkerk in dat kerkverband geaccepteerd blijft.
- 20

Artikel 5. Lidmaatschap, ledenadministratie en afdrachten

- a. De samenwerkingsgemeente heeft één ledenadministratie. Van elk lid wordt daarbij geregistreerd tot welk gemeentedeel hij/zij behoort.
- 25 b. Nieuwe leden die met attestatie binnenkomen uit één van de betrokken kerkverbanden, worden geregistreerd als behorend bij het gemeentedeel van dat kerkverband.
- c. Nieuwe leden die niet uit één van die kerkverbanden komen, kunnen kiezen bij welk gemeentedeel zij geregistreerd worden. Wanneer zij geen keus maken, beslist de kerkenraad.
- 30 d. Gemeenteleden blijven behoren tot het gemeentedeel, tenzij de kerkenraad op hun verzoek, om goede redenen, anders beslist.
- e. Quota worden afgedragen aan elk van de kerkverbanden op basis van het geregistreerde ledental per gemeentedeel.

35 *Artikel 6. Kerkenraad*

- a. De kerkenraad bestaat uit de predikant(en), ouderlingen en diakenen. OF:
- a. De kerkenraad bestaat uit de predikant(en) en ouderlingen; de diakenen vormen samen de diaconie.
- b. De kerkenraad is bevoegd te handelen als kerkenraad van zowel de samenwerkingsgemeente als de gemeentedelen, ongeacht zijn samenstelling vanuit die gemeentedelen.
- 40 c. De roeping tot het ambt van ouderling of diaken vindt plaats volgens het Reglement voor de roeping tot het ambt (bijlage); de kerkenraad legt daarin ook vast of en zo ja, hoe en hoelang, er nog rekening mee gehouden wordt tot welk gemeentedeel iemand behoort. OF:
- 45 1. Bij de roeping tot het ambt van ouderling of diaken wordt rekening gehouden met de samenstelling van de kerkenraad of diaconie vanuit de gemeentedelen. De roeping vindt plaats volgens het Reglement voor de roeping tot het ambt (bijlage) OF:
2. Bij de roeping tot het ambt van ouderling of diaken wordt er geen rekening mee gehouden tot welk gemeentedeel iemand behoort. De roeping vindt plaats volgens
- 50 het afzonderlijk vastgestelde Reglement voor de roeping tot het ambt.
- d. Alle ouderlingen en diakenen binden zich, door ondertekening van hetzelfde formulier, aan de leer van de Bijbel zoals samengevat in de gereformeerde belijdenissen.

- e. De werkwijze van de kerkenraad en de diaconie en de manier waarop zij samenwerken is vastgelegd in het afzonderlijk vastgelegde Reglement voor de kerkenraad en de diaconie.

5 *Artikel 7. Predikant*

- a. De predikant is verbonden aan de Samenwerkingsgemeente als geheel. De kerkenraad ziet toe op zijn leer en leven.
- b. Bij alle zaken rond het begin en einde van zijn verbinding aan de gemeente (beroep, examinering, bevestiging, ontslag, emeritering) wordt gehandeld volgens de bepalingen van het kerkverband waartoe de predikant behoort en wordt de regio of classis van dat kerkverband betrokken.
- 10 c. Hetzelfde geldt wanneer er maatregelen van tucht vanwege zijn ambtsdienst nodig zijn.
- d. De honorering van de predikant vindt plaats volgens de afspraken binnen het kerkverband waartoe hij behoort.
- 15 e. De beroeping van een predikant vindt plaats volgens het Reglement voor de beroeping van een predikant (bijlage).

Artikel 8. Erediensten, liturgie en voorgangers

- a. De kerkenraad neemt besluiten over liturgische zaken (zoals liederen, vertaling, formulieren), rekening houdend met afspraken en gewoontes in elk van de kerkverbanden.
- 20 b. Predikanten en preekbevoegden uit de kerkverbanden die zich door ondertekening van de belijdenis hebben gebonden aan de leer van de Bijbel, kunnen door de kerkenraad worden uitgenodigd om voor te gaan in de erediensten.

25

Artikel 9. Regio/classis, visitatie en consulent

- a. De kerkenraad vaardigt twee ambtsdragers (in de regel de predikant en een ouderling) af naar elke vergadering van de classis (naam) van de Christelijke Gereformeerde Kerken, van de regio (naam) van de Nederlandse Gereformeerde Kerken en de classis (naam) van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt.
- 30 b. Bij de afvaardiging naar de NGK-regio / GKv-classis is niet van belang tot welk gemeentedeel de afgevaardigde behoort. Zolang niet-CGK-afgevaardigden door de CGK-classis niet als leden in volle rechten worden aanvaard, wordt ernaar gestreefd ambtsdragers af te vaardigen die behoren tot het CGK-gemeentedeel. OF:
- 35 Bij de afvaardiging is het niet van belang tot welk gemeentedeel de afgevaardigde behoort, ook als dat dat betekent (bij de CGK-classis) dat de afgevaardigde geen stemrecht heeft.
- c. De samenwerkingsgemeente ontvangt visitatie vanuit elk van de kerkverbanden volgens de afspraken die daarover gemaakt zijn met de regio en classis.
- 40 *NB: Er zijn allerlei vormen mogelijk: afzonderlijke visitatie uit elke classis; beurtelings visitatie waarbij het verslag naar elke classes gezonden wordt; gelijktijdige visitatie met twee afzonderlijke rapporten; gezamenlijke visitatie met één rapport. Wanneer er in de regio of classis al afspraken hierover gemaakt zijn, kunnen die in de samenwerkingsovereenkomst worden opgenomen. Een algemene formulering (zoals in dit model) geeft meer ruimte voor wijziging n.a.v. evaluatie of voortgaand inzicht.*
- 45 d. De samenwerkingsgemeente krijgt consulenten toegewezen volgens de geldende afspraken in elk van de kerkverbanden.

Artikel 10. Rechtsgang

- 50 a. Wanneer een gemeentelid bezwaar maakt tegen een besluit of handelwijze van de kerkenraad en de kerkenraad dit bezwaar afwijst, kan hij zich beroepen op de regio of classis van het kerkverband van het gemeentedeel waartoe hij behoort. De meerdere

vergadering is bevoegd rechtsgeldige uitspraken te doen ten opzichte van de kerkenraad.

- 5 b. Wanneer gemeenteleden die behoren tot verschillende gemeentedelen zich over dezelfde zaak beroepen op de meerdere vergaderingen, streeft de kerkenraad naar samenwerking van die kerkverbanden, gericht op gezamenlijke of gelijkkluidende besluiten.
- 10 c. Wanneer een gemeentelid bezwaar maakt tegen leer of leven van een ambtsdrager en de kerkenraad dit bezwaar afwijst, kan hij zijn bezwaar kenbaar maken bij de regio of classis van het kerkverband waartoe de ambtsdrager behoort.

Artikel 11. Geografische grenzen

- 15 a. De samenwerkingsgemeente omvat de plaatsen (namen in te vullen) en volgt de grenzen die zijn afgesproken binnen de regio (naam) en de classis (naam).
- b. Bij onduidelijkheid of wanneer er aanleiding is om hiervan af te wijken, wordt overlegd met de kerkenraad van de desbetreffende buurgemeente.

Artikel 12. Financiële administratie

- 20 a. De samenwerkingsgemeente voert één financiële administratie met één gezamenlijke staat van baten en lasten.
- b. Bij de vorming van de samenwerkingsgemeente worden alle (roerende) goederen en middelen van elk van de kerken ingebracht. De balans per datum van de samenvoeging is een bijlage bij deze overeenkomst.
- 25 c. De waardering van de goederen en middelen bij de samenvoeging wordt bepaald door een daartoe in te stellen commissie op basis van de vastgestelde jaarrekeningen over het laatste boekjaar.
- d. Indien daarbij één van de kerken behoefte heeft aan een extern oordeel over de jaarrekening van de andere kerk, dan zal door de kerken gezamenlijk een accountant worden aangewezen, met als opdracht om de jaarrekeningen en de berekening van de inbreng te beoordelen. Het advies van deze accountant is bindend.

Artikel 13. Gebouwen

- 35 a. De Christelijke Gereformeerde Kerk te X bezet het kerkgebouw 'Naam' te (adres); de Nederlands Gereformeerde Kerk te Y bezit het kerkgebouw 'Naam', te (adres) en de predikantswoning te (adres); de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt te Z bezit het kerkgebouw 'Naam' te (adres).
- b. De gemeentedelen behouden het juridische eigendom van deze onroerende goederen. De samenwerkingsgemeente heeft het economische eigendom; alle baten en lasten zijn voor rekening van de samenwerkingsgemeente.
- 40 c. Bij de vorming van de samenwerkingsgemeente wordt de economische waarde van de onroerende goederen van elk van de kerken vermeld in de balans die als bijlage is toegevoegd. De taxatie van de waarde wordt uitgevoerd door een beëdigd taxateur die daartoe door de kerken gezamenlijk is aangezocht.

Artikel 14. Financiën en gebouwen bij een ontbinding

- 45 a. Wanneer de samenwerking wordt ontbonden, heeft elk van de kerken in beginsel recht op een aandeel gelijk aan de waarde van de inbreng van alle (roerende en onroerende) goederen en middelen.
- b. Is de totale waarde van de bezittingen bij ontbinding hoger dan de waarde ten tijde van de inbreng, dan wordt het meerdere verdeeld op basis van het aantal leden dat op dat moment voor elk van de gemeentedelen geregistreerd staat.
- 50 c. Is de totale waarde van de bezittingen bij ontbinding lager dan de waarde ten tijde van de inbreng, dan worden de bezittingen naar rato van de inbrengwaarde verdeeld onder de kerken.

- d. De berekening van de totale waarde van de bezittingen bij ontbinding gebeurt door een daartoe aangewezen commissie. De taxatie van onroerende goederen wordt uitgevoerd door een beëdigd taxateur.
- 5 e. Heeft één van kerken behoefte aan het oordeel van een externe deskundige over de waarde van de bezittingen ten tijde van de ontbinding, dan wordt deze deskundige door de kerken gezamenlijk aangewezen. Diens advies is bindend.
- 10 f. Als er over de aanwijzing van een extern deskundige, als bedoeld in het vorige lid geen overeenstemming wordt bereikt, dan zal aan de voorkeurskandidaten van elk van de kerken gevraagd worden om gezamenlijk een onafhankelijke derde te benoemen die met hen een commissie van deskundigen zal vormen. Het advies van deze commissie is bindend, ongeacht de vraag of sprake is van eenparigheid van stemmen.

Artikel 15. ANBI-erkenning en KvK-inschrijving

- 15 a. De samenwerkingsgemeente valt onder de landelijke koepelinschrijvingen bij de Kamer van Koophandel, te weten die van de Christelijke Gereformeerde Kerken, gevestigd te Veenendaal, inschrijfnummer 09197249, die van de Nederlands Gereformeerde Kerken, gevestigd te Utrecht, inschrijfnummer 30277791, en die van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Zwolle, inschrijfnummer 09193479.
- 20 b. De samenwerkingsgemeente valt onder de ANBI-beschikkingen van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt.
- 25 c. Voor KvK-inschrijving, ANBI-erkenning en andere overheid-gerelateerde zaken blijven de gemeentedelen via het CIO geregistreerd staan als resp. Christelijke Gereformeerde Kerk te X, Nederlands Gereformeerde Kerk te Y en Gereformeerde Kerk vrijgemaakt te Z.
- d. Giften, legaten e.d. die onder vermelding van één van de ANBI-beschikkingen ontvangen worden, komen ten bate van de samenwerkingsgemeente.

Artikel 16. Ontbinding en wijziging

- 30 a. De samenwerking kan alleen worden ontbonden door een besluit van de kerkenraad, na raadpleging van de gemeente en met goedkeuring van de regio en de classis.
- b. De samenwerking kan omgezet worden in eenwording wanneer de landelijke kerkverbanden tot eenheid komen en plaatselijke eenheid mogelijk maken.
- 35 c. Deze samenwerkingsovereenkomst met de daarin genoemde bijlagen kan alleen gewijzigd worden door een besluit van de kerkenraad, waarbij hij de gemeente en de regio en classis ten minste hierover informeert; tot ingrijpende wijzigingen kan alleen besloten worden na raadpleging van de gemeente en met goedkeuring van de regio en de classis.

Bijlage 2: handreiking verkiezing ambtsdragers in een samenwerkingsgemeente–versie 2

Bij de vorming van een samenwerkingsgemeente moet de procedure rond de verkiezing van ambtsdragers vastgelegd worden. Daarbij zijn verschillende opties mogelijk m.b.t. de samenstelling van de kerkenraad.

Deze handreiking, opgesteld door de DOE-groep in 2012 en aangepast in 2019, schetst lijnen en geeft mogelijkheden aan

Deputatenoverleg eenheid (DOE) CGK-NGK-GKv**Handreiking voor de verkiezing van ambtsdragers in een samenwerkingsgemeente**

1. Leidend voor deze handreiking voor de verkiezing van ambtsdragers in een samenwerkingsgemeente zijn de betreffende kerkorde-artikelen van de drie DOE-kerken. (Zie daarvoor: CGK K.O. art. 22 en bijlage 56; GKv K.O. art. B25; NGK - AKS art. 4)
2. Vervolgens spelen een aantal relevante gegevens vanuit andere DOE-documenten een rol. Zoals:
  - a. Model voor de vorming van een samenwerkingsgemeente (versie 2007)
    - i. De samenwerkingsovereenkomst omvat het hele leven en werken van de gemeente. Afzonderlijke regelingen worden opgesteld met betrekking tot ten minste het beheer van de stoffelijke goederen, de verkiezing van ambtsdragers en de beroeping van predikanten.
    - ii. De gezamenlijke kerkenraad is bevoegd te handelen als kerkenraad van elk van de gemeente-delen, ongeacht zijn samenstelling vanuit de gemeente-delen.
  - b. Toelichting bij Richtlijnen eenheidsgemeente en Regeling samenwerkingsgemeente
    - i. Samenstelling van de kerkenraad. Verschillende kerkenraden van samenwerkingsgemeenten blijken afspraken te hebben om in de samenstelling van de kerkenraad een goede verhouding te waarborgen van gemeenteleden uit elk van de gemeentedelen. Achterliggende gedachte daarbij kan zijn dat van elk van de gemeentedelen er een minimum aantal (drie) ambtsdragers moet zijn om het gemeentedeel formeel bestaansrecht te laten houden dan wel om in geval van ontbinding van de samenwerking twee zelfstandige kerkenraden te hebben. Beide overwegingen zijn begrijpelijk, maar naar het oordeel van de DOE-groep niet juist:
      - een gemeente kan niet bestaan zonder kerkenraad. Maar de voorgestelde bepaling dat 'de gezamenlijke kerkenraad bevoegd is op te treden als kerkenraad van elk van de gemeente-delen' maakt het onnodig om voor elk van die gemeentedelen een eigen kerkenraad te laten bestaan;
      - wanneer er gegronde redenen zijn om een samenwerkingsgemeente te ontbinden, kan het ontbreken van een eigen kerkenraad per gemeente-deel wel een complicerende factor zijn, maar in zo'n situatie kan de hulp ingeroepen worden van de classis.
3. Het is goed om ten slotte een aantal principiële uitgangspunten voor een verkiezingsreglement in het oog te houden, zoals:
  - a. De ouderlingen en diakenen zullen door de kerkenraad tot hun ambt worden geroepen met medewerking van de gemeente overeenkomstig de betreffende artikelen van de kerkverbanden waarmee de gemeente verbonden is (artikel B25 van de K.O. van de GKv, artikel 22 en 24 van de K.O. van de CGK,

artikel 4 van het AKS van de NGK) met inachtneming van deze regeling.

b. Alle belijdende leden (mannelijk en vrouwelijk) hebben actief kiesrecht binnen de eigen gemeente.

c. Bij toepassing van censuur (vanaf afhouding van het avondmaal) vervalt het kiesrecht.

5

4. In een verkiezingsreglement zullen o.i. verder minimaal de volgende punten een plaats moeten krijgen:

a. Voor de samenstelling van de kerkenraad dient een keuze gemaakt te worden tussen de volgende opties (deze keuze zou per bijv. vijf jaar heroverwogen kunnen worden):

10

ii. het is het niet van belang tot welk gemeentedeel een ambtsdrager behoort;

iii. bij de samenstelling van de kerkenraad wordt ernaar gestreefd dat er vanuit elk gemeentedeel tenminste X ouderling(en) en Y diaken(en) is/ zijn;

iv. voor de samenstelling van de kerkenraad wordt ernaar gestreefd dat de

15

ambtsdragers zo evenredig mogelijk uit elk van de gemeentedelen afkomstig zijn.

(1) T.a.v. iii: om te bepalen welk gemeentedeel relatief het minst is vertegenwoordigd zijn de volgende gegevens van belang:

(a) a = het aantal leden (doopleden en belijdende leden) van elk gemeentedeel;

20

(b) b = het aantal ouderlingen/diakenen uit elk gemeentedeel dat overblijft na het aftreden van wie hun termijn hebben vol gemaakt;

(c) dan wordt de volgende berekening toegepast:

(i) $a : b$ = het aantal zielen per ouderling/diaken;

25

(ii) het grootste aantal geeft het relatief minst vertegenwoordigd gemeentedeel aan.

(2) T.a.v. ii en iii - de kerkenraad kan de volgende instrumenten hanteren:

(a) voor tenminste één vacature stelt de kerkenraad een dubbeltal op dat uitsluitend bestaat uit kandidaten afkomstig uit één gemeentedeel;

30

(b) de kerkenraad draagt tenminste één kandidaat afkomstig uit het ene gemeentedeel aan de gemeente voor (dan wel: benoemt één kandidaat uit het ene gemeentedeel en vraagt de approbatie van de gemeente);

(c) de kerkenraad verlengt de zittingstermijn van tenminste één ambtsdrager uit het ene gemeentedeel (met instemming van de gemeente);

35

(3) Zolang op een meerdere vergadering alleen ambtsdragers van het eigen gemeentedeel als stemhebbende leden worden aanvaard, vervalt optie a.i.

Bijlage 3: kort samenvattend verslag 24 april 2018

Op 24 maart 2018 heeft DOE een conferentie gehouden. Van deze conferentie vindt u hieronder een kort samenvattend verslag. Tijdens deze conferentie werd duidelijk waar het
5 precies schuurt, deze punten zijn in het verslag opgenomen.

Aanwezig

70 afgevaardigden van 38 kerken die of samenwerkings- of samenwerkende gemeente zijn
10 (zie voor de terminologie: www.kerkelijkeeenheid.nl).

Aanleiding en doel

Samenwerkings- of samenwerkende gemeenten kregen in de afgelopen jaren te maken met
divergerende besluiten van de landelijke vergaderingen (synode van de Gereformeerde
Kerken vrijgemaakt Meppel 2017, synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken
15 Nunspeet 2016, landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde kerken). Doel
van de conferentie is te horen wat dit betekent voor plaatselijke kerken die hier mee te
maken hebben.

Informatie van de kant van DOE

20 De predikanten R.J. Vreugdenhil (GKv), D.H.T. Postuma (NGK), W. van 't Spijker (CGK)
geven een overzicht van de relevantie synodebesluiten. Een samenvatting hiervan is te
vinden op de site www.kerkelijkeeenheid.nl

Hoofdpunten uit de kerken

25 Vooraf is een negental kerken gevraagd om iets te vertellen hoe de samenwerking verloopt
en welke impact de recente besluitvorming heeft gehad. Hieronder volgt een samenvatting.

Dankbaarheid

- 30 - Plaatselijke kerkelijke eenheid wordt als een zegen ervaren. Gezamenlijk vormgeven
aan het kerk-zijn en missionair present zijn levert vrucht op.
- Op veel plaatsen is het behoren tot één van de drie kerkverbanden in een
samenwerkingsgemeente slechts beperkt tot een administratieve zaak. In de dagelijks
praktijk functioneert de plaatselijke gemeente als één gemeente en wordt de eenheid in
Christus dankbaar beleefd.
- 35 - Zoeken naar samenwerking gaat door. Ook in plaatsen waar de pijn veroorzaakt door
scheiding tussen NGK en GKv nog steeds wordt gevoeld.

Zorg

- 40 - Het CGK-kerkverband kenmerkte zich door diversiteit en was er ruimte voor
onderlinge verschillen. Door de besluitvorming van de laatste synoden lijkt er steeds
minder ruimte te komen voor deze diversiteit. Dat raakt direct de
samenwerkingsgemeenten.
- Waren het vroeger vaak CGK kerken die kerkelijke eenheid initieerden met NGK en
GKv en een brugfunctie vervulden in de contacten tussen NGK en GKv, deze tijd lijkt
45 voorbij. De CGK blijft steeds verder achter als het gaat om zoeken naar kerkelijke
eenheid.
- Het besluit van de CGK-synode om afvaardiging uit samenwerkingsgemeentes met
GKv of NGK achtergrond geen stemrecht te geven stuit op veel onbegrip. Inmiddels is
de CGK classis Leeuwarden hier een eigen weg in gegaan door hen wel stemrecht te
50 geven, mits ze het CGK-ondertekeningsformulier voor hun rekening nemen.

- Dat predikanten uit een ander kerkgenootschap op een classis niet in hun ambt erkend worden doet pijn.
- Het besluit dat er geen gezamenlijke Gereformeerde Theologische Universiteit komt, is vanuit het perspectief van de samenwerkings- en samenwerkingsgemeenten nauwelijks te begrijpen en veroorzaakt verdriet en teleurstelling.

Perspectief: verlangen en bedreigingen

- Het elkaar vinden als broers en zussen in verschillende kerkverbanden wordt ervaren als een groot goed. Het verlangen te blijven behoren tot alle drie de verbanden is diep verankerd.
- Het verlangen naar ruimte voor de plaatselijke kerken om samenwerking plaatselijk vorm te geven in de eigen context wordt breed gedeeld.
- Verschillen in kerken en kerkverbanden kunnen ook gebruikt worden om van elkaar te leren, als voorbeeld wordt de kerkvisitatie genoemd.
- De jonge generatie houdt zich nauwelijks bezig met het bestaan van verschillende kerkverbanden. Men is vooral plaatselijk zeer betrokken.
- Er klinkt een roep naar bredere vergaderingen: leg elkaar geen lasten of regels op die niet strikt noodzakelijk zijn.
- Er klinkt een verlangen om vaker als samenwerkings- en samenwerkende gemeenten bij elkaar te komen om ervaringen uit te wisselen of zelfs om beleid op elkaar af te stemmen.
- Het risico wordt genoemd dat bij toenemende spanningen eenheid juist weer verbroken wordt.
- Het gevoel van urgentie is groot: kerkelijke vergaderingen moeten zich bewust zijn van de gevolgen die hun besluiten hebben voor samenwerkingsgemeenten.

Afsluiting

- Een verslag van deze dag gaat naar deputaten eenheid CGK, Commissie voor Contact en Samensprekingen (NGK) en deputaten kerkelijke eenheid (GKv).
- Ondertussen gaat DOE door met het beantwoorden van vragen die vanuit de verschillende gemeenten ingediend worden.
- Als DOE benadrukken dat de kerken ook vooral zelf aan de slag moeten gaan in de eigen classis. Het inmiddels door de landelijke vergaderingen geaccordeerde model voor samenwerkingsgemeente wijst de classis aan als plek waar afwijking van landelijke besluiten besproken moet worden.

Bijlage 4: bemoedigende brief

Aan: alle samenwerkingsgemeenten, per e-mail
CC aan: alle samenwerkende gemeenten, per e-mail
5 Van: deputaten overleg eenheid (DOE)

Broers en zussen,

10 In het najaar zijn deputaten overleg eenheid (DOE) in vergadering bij elkaar geweest. Tijdens dit overleg is besloten om u als samenwerkingsgemeenten een hart onder de riem te steken. Wij willen dat graag doen door middel van deze brief.

De DOE-conferentie van 24 maart jl. zal velen nog vers in het geheugen liggen. Met 70 afgevaardigden vanuit 38 kerken waren we bij elkaar:

- 15 - we deelden met elkaar in de dankbaarheid de zegen die in de plaatselijke samenwerking ervaren mag worden: berichten dat samenwerking toeneemt en daadwerkelijke kerkelijke eenheid gevonden mag worden;
- we spraken ook over hoe u als samenwerkings- of samenwerkende gemeenten in de afgelopen jaren in toenemende mate te maken hebt gekregen met divergerende
20 besluiten van de landelijke vergaderingen. Hoe dit schuurt en hoe gemeenten zich hierdoor 'klem en verloren' kunnen voelen.

Als DOE benadrukten we hoe belangrijk het is oog te houden voor de zegen en tegelijk met de zorg aan de slag te gaan in de eigen classis/regio. Het inmiddels door de landelijke vergaderingen geaccordeerde model voor samenwerkingsgemeente wijst de classis/regio
25 aan als plek waar afwijking van landelijke besluiten besproken moet worden.

Vanuit de kerkelijke pers en landelijke christelijke kranten bereikten ons berichten dat verschillende kerken deze weg zijn gegaan. Daar zijn we heel blij mee. Een greep uit de berichten die ons bereikten:

- 30 - Lelystad heeft toestemming gevraagd het zonder ambtelijk scriba te mogen doen;
- Kampen heeft toestemming gevraagd gezamenlijk avondmaal te mogen blijven vieren ondanks verschillend beleid met betrekking tot homoseksualiteit;
- Aalsmeer en Arnhem hebben vragen gesteld over vrouw en ambt.

Nu zult u uit diezelfde pers ongetwijfeld hebben meegekregen dat deze kerkelijke weg niet gemakkelijk is en dat er besluiten zijn genomen die veel tegenspraak opriepen. Vooral
35 omdat er in de praktijk nogal wat onduidelijkheid blijkt te zijn over het geldend kerkrecht. De verschillende DOE-documenten die door de jaren heen ontwikkeld zijn, blijken niet naadloos op elkaar te passen. Naast de regel hoe te werk te gaan bij conflicterende kerkorden is er ook een regel over kandidaat-ambtsdragers. Als DOE hadden wij op 24 maart dit niet scherp, maar in de discussies van de afgelopen weken kwam dit boven. Dat
40 spijt ons en daar gaan wij de komende tijd mee aan de slag. Als DOE willen we ons inzetten om alle onduidelijkheid hierover weg te nemen. In onze rapportage naar de drie landelijke vergaderingen zullen wij hierover schrijven.

45 Tegelijk blijven wij het belang van het gaan van de weg naar de classis uitdragen. Ook het recht in de kerk is niet zomaar voorhanden in enkele regels die eenvoudig toegepast moeten worden, maar moet gevonden worden. Wij zijn ervan overtuigd dat het gaan van deze weg voor u als samenwerkingsgemeenten noodzakelijk is om te kunnen blijven samenwerken en besluiten te kunnen nemen die de opbouw en de eenheid van de gemeente blijven dienen. Graag blijven wij ook op de hoogte van uw ervaringen hiermee. Laat ons

vooral weten waar u tegen aan loopt en op welke punten wegen beter begaanbaar gemaakt moeten worden.

5 Naast het voorbereiden van duidelijke regelgeving, blijven ook wij bij de landelijke vergaderingen aandacht vragen voor de voorbeeldfunctie die samenwerkingsgemeentes samen de eenheid in Christus te beleven. En dan niet alleen eenheid in de ‘oecumene van het hart’, maar werkelijk de eenheid van één zichtbare gemeente. Wij zien dit als zegenrijk resultaat van bidden voor en werken aan eenheid. Dit verdient onzes inziens steun van alle betrokken kerken.

10

Wij wensen u veel zegen en wijsheid toe in alle dingen.

Namens DOE,

Hilbrand van Eeken, voorzitter